

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΕ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1976 | ΑΡΙΘ. 2

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

2. ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ († 109 ἢ 107 μ. Χ.;).*

2. Ὁ μελετητὴς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου ἀντιλαμβάνεται παρευθῆς, ὅτι οὗτος εἶχε βαθεῖαν γνώσιν τῶν κανόνων τῆς Ἐπιστολογραφίας καὶ τῆς Ρητορικῆς τῶν Ἑλλήνων τῆς τε ἀρχαίας καὶ τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς. Π.χ. ἡ ἐν προοιμίῳ προσφώνησις καὶ προσηγορία δι' αὐτοπαρουσίας (laudatio). Ὁ Ἰγνάτιος γνωρίζει τὰ σχήματα τοῦ λόγου, τοὺς κανόνας τῆς καλλιτείας καὶ τοῦ ὕφους. Συγκρίσεις, μεταφοραὶ, ἀντιθέσεις κ.τ.τ. εἶναι συνήθεις ἐν τῇ ἐπιστολογραφίᾳ τοῦ Ἰγνατίου. Ὁμιλεῖ πολλάκις ἀποφθεγματικῶς καὶ διατυπώνει τὴν μορφήν τοῦ λόγου ἐν εἴδει ρητοῦ αὐτοσχεδίου (πρβλ. Ἐφ. 15,1. Ρωμ. 3,3. Σμυρν. 4,2. Πολ. 1,3. 2,1,3,1. 7,3). Εἷς τινὰς θέσεις ὁ λόγος του γίνεται ρυθμικός, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ποιητικοῦ λόγου ἢ περὶ στίχου ὁμοιοκαταλήκτου (πρβλ. Ἐφ. 11,1.12,2. Ῥωμ. 3,2.4,3.6,1. Φιλαδ. 3,3. 7,2. Σμυρν. 4,2. Πολ. 3,2). Τὰ ἔργα (αἱ Διατριβαὶ) τῶν Στωικῶν καὶ Κυνικῶν καὶ ἡ ἀσιατικὴ Ρητορικὴ δὲν ἐξητάσθη ἄχρι τοῦδε ὀπηλίκην ἐπίδρασιν ἔσχον ἐπὶ τοῦ ὕφους τοῦ Ἰγνατίου, ὅπως καὶ ἡ Σημιτικὴ διατύπωσις ἰδεῶν ἐν τῇ ἔκφραστικῇ διατυπώσει τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ. Πάντως ὁ Ἰγνάτιος ἀποδεικνύεται κάτοχος τῆς θύραθεν παιδείας. Περὶ πολλοῦ ποιεῖται οὗτος χρῆσιν καλλιλογικοῦ ὕφους. Ἡ εὐρεῖα μόρφωσις, τὰ βαθύτατα θρησκευτικὰ βιώματα, ὁ λεπτός καὶ εὐγενὴς συναισθηματισμὸς καὶ ἡ φυσικὴ ποιητικὴ διάθεσις τοῦ ἀνδρός, δημιουργοῦν τὰ ἀπαραίτητα

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 5 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τεύχους.

κίνητρα ἀληθοῦς λογοτεχνικῆς πλοκῆς τοῦ λόγου τοῦ Ἰγνατίου, μετὰ πολλαπλῶν στοιχείων ποιητικῆς ἐξάρσεως. Ἐν τούτοις παρατηροῦνται συγχύσεις καὶ βεβιασμένη χρῆσις εἰκόνων (π.χ. Ἐφ. 3,1. 9,1. Ρωμ. 7,2. Φιλ. 2,2. Πολ. 1,3). Ἐκ τούτου καθίσταται δυσχερὴς ἡ ἔρμηνεία καὶ κατανόησις ὠρισμένων θέσεων τοῦ κειμένου. Ἡ μυστικὴ θεολογικὴ διάθεσις τοῦ Ἰγνατίου καθιστᾷ τὸν μὴ θεολόγον διστακτικὸν εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν τοῦ κειμένου, πολλάκις καὶ αὐτῶν τῶν ὄρων ἢ λέξεων, «μυστικῶς» καὶ «θεολογικῶς» δυναμένων νὰ ἐρμηνευθῶσιν. Ἀλλὰ τοῦτο ἐξέρχεται πέρα τῶν φιλολογικῶν κριτηρίων τοῦ εἰδικοῦ φιλόλογου, ἀδυνατοῦντος εὐλόγως νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἐγκρυπτομένην ἔννοιαν ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ λέξει, διαφοροτρόπως λαμβανομένη ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Ἰγνατίου. Παράδειγμα ἡ λέξις «Γνώσις», λαμβανομένη ὑπὸ διαφόρους καὶ ποικίλους σημασίας ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου, ἥτοι φιλολογικὴν καὶ γραμματικὴν, μεταφυσικὴν καὶ φιλοσοφικὴν, μυστικὴν καὶ θεολογικὴν, ἠθικὴν καὶ δογματικὴν κ.ο.κ. Ἐκ τούτου καὶ ὁ ἐρμηνευτὴς τοῦ Ἰγνατίου ἀδυνατεῖ πολλάκις νὰ ἀποδώσῃ τὸ πλήρες νόημα τοῦ κειμένου καί, ὅπως συμβαίνει μὲ τὸν μὴ κριτικὸν τῆς ποιήσεως, οὕτω καὶ περὶ τοῦ λόγου τοῦ Ἰγνατίου γίνεται ἡ διὰ πλείονων λέξεων καὶ διὰ περιφράσεως κάμνει ἀνάλυσιν τῆς ἐν συντομίᾳ φράσεως τοῦ κειμένου, ἢ κατὰ λέξιν ἐρμηνεύων ὁ ἀναλύων τὸ κείμενον, ὅποτε καταλήγει εἰς τὴν δυσχέρειαν τῆς ἀποδόσεως τοῦ πραγματικοῦ νοήματος τοῦ κειμένου καὶ τῆς ἀληθοῦς ἀποδόσεως τῆς βαθυτέρας σκέψεως τοῦ συγγραφέως. Παρατηρητέον δ' ὅτι καὶ συχναὶ ἐπαναλήψεις φράσεων καὶ ἐννοιῶν παρατηροῦνται εἰς πάσας τὰς ἐπιστολάς. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι καθολικὸν φαινόμενον παντὸς συγγραφέως. Ὁ Ἰγνάτιος δικαιολογεῖται ἐν προκειμένῳ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου συνέτασσε τὰς ἐπιστολάς του καὶ περὶ τῶν αὐτῶν θεμάτων διελάμβανε, γράφων εἰς διαφορετικούς ἀποδέκτας.

3. Τολμηραὶ λεξιθηρίαί, νεότευκτοὶ καὶ καινοφανεῖς συνθέσεις λέξεων¹³, διαφοροὶ ἐννοιολογικαὶ ἀποδόσεις παραδοσιακῶν ὄρων

13. Ὅρα σχετικῶς τοὺς συγκριτικοὺς πίνακας τῶν νεολογισμῶν παρὰ τοῖς Ἀποστολικῶς Πατέρασιν ἐν: G. J. M. Bartelink, Lexicologisch — semantische Studie over de taal van de Apostolische Vaders. Nijmegen 1952, σ. 60 ἐ.

ἀποδεικνύουν τὴν εὐρύτητα τῆς ἰδίας σκέψεως καὶ ἰδιογνωμοσύνης τοῦ συγγραφέως, ἀπότοκον τῆς δημιουργικῆς οἰκειότητος αὐτοῦ πρὸς τὴν εὐπλάστον Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ προβάλλουν συγχρόνως τὸν «μυστικὸν» Θεολόγον, κινούμενον ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας, ὡς ταύτην ἠσθάνοντο καὶ ἐν αὐτῇ διεβίουσι οἱ πρῶτοι ἀφωσιωμένοι ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἀπόστολος Παῦλος κατ' ἐξοχὴν καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ὑποδείγματι ἐκείνου. Ὁ Ἰγνάτιος εἶναι ὁ ἀξιολογώτερος ἐκφραστὴς χριστιανικῆς συνθετικῆς γλώσσης, μάλιστα διὰ πρωτοτύπου συμπλέξεως διαφόρων λέξεων πρὸς ἔμφασιν τοῦ ἀποδιδόμενου δι' αὐτῶν νοήματος. Ἄμεσοι ἢ καὶ ἔμμεσοι ἐπιδράσεις τῆς γλώσσης τῶν Ὁ', ὡς καὶ τινων Ἰουδαϊκῶν Ἀποκρύφων, ἀναπτύσσονται ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς τῆς Κ. Δ. καὶ μάλιστα τοῦ ἀποστόλου Παύλου φραστικὰς διατυπώσεις, ὡς καὶ τὰς ἐννοίας, τὰς ὑπὸ τοῦ Παύλου διατυπουμένας. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ προστεθῇ ἡ μεγάλη ἐπίδρασις τῆς Ἰωαννείου θεολογικῆς γλώσσης. Ἐνιαχοῦ ὁ Ἰγνάτιος φαίνεται χρῆσιν ποιούμενος γλωσσικῶν τύπων εἰλημμένων ἐξ ἀρχαίων χριστιανικῶν Συμβόλων ἢ καὶ λειτουργικῶν κειμένων. Ἐν τούτοις, ἔστιν ὅτε παρατηροῦνται — καὶ εἶναι τοῦτο φυσικόν — λέξεις καὶ φράσεις καθαρῶς ἑλληνιστικῆς προελεύσεως, εἰκόνες δὲ καὶ φραστικοὶ τρόποι εἰλημμένοι ἐκ τοῦ μὴ χριστιανικοῦ θρησκευόντος κόσμου, ὡς π.χ. ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς ἔθνικοῖς Μυστηρίοις, ἀκόμη καὶ παρὰ τοῖς Γνωστικοῖς. Καὶ ἐκ τῆς γλώσσης τῆς Φιλοσοφίας οὐκ ὀλίγα στοιχεῖα ἀπαντῶσι παρ' Ἰγνατίῳ (πρβλ. π.χ. Ρωμ. 6,2.7,2). Ὅπως δὲ καὶ παρὰ τῷ Κ λ ή μ ε ν τ ι Ρώμης, οὕτω καὶ παρ' Ἰγνατίῳ ἀπαντῶσι εἰδικαὶ φραστικαὶ διατυπώσεις, εἰλημμένα ἐκ τοῦ Ἀθλητισμοῦ, τοῦ στρατεύματος, τῆς Μουσικῆς, τῆς Ἰατρικῆς καὶ ἄλλων τινῶν εἰδικότητων τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἄξια ἰδιαίτερας μνείας εἶναι καὶ αἱ ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου χρησιμοποιούμεναι ξένη λέξεις ἐκ τῆς Λατινικῆς, ἃν καὶ οὐχὶ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου χρησιμοποιούμεναι (π.χ. Ἐφ. 2, 1. Τραλλ. 3,2. Ρωμ. 10,3. Σμυρν. 12,1. Πολ. 6,2).

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἡ Θεία Κοινωνία.

Οἱ πολλοὶ τῶν πιστῶν, ὡς γνωστόν, προσέρχονται εἰς τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν μόνον δύο ἢ τρεῖς φορὰς τὸ ἔτος. Τὰ Χριστούγεννα, τὸ Πάσχα ἢ καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Τὴν συγχροτέραν προσέλευσιν εἰς μετάληψιν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων θεωροῦν ὡς μὴ ἀφορῶσαν εἰς αὐτούς, διότι ἔχουν τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν εἶναι πρὸς τοῦτο ἄξιοι. Ἡ ἰδέα τῶν ὅμως αὐτῆ δὲν εἶναι κατὰ πάντα ὀρθή. Πρῶτον, διότι ἡ Κοινωνία δὲν εἶναι μόνον βραβεῖον, ἀλλὰ καὶ φάρμακον. Δεύτερον δέ, διότι τὸ «ταπεινόν» φρόνημα αὐτῆς τῆς περιπτώσεως ἀπὲρ νὰ θεμελιώσῃ τὰς ἀρετὰς, τὰς ἀπομακρῶναι εἰς τὸ περιθώριον. Ἡ Ἐκκλησία διὰ τῆς ζωοποιοῦ Ἱερῆς τῆς Παραδόσεως διδάσκει ὅτι τὰ τέκνα τῆς ὀφείλου νὰ μετέχουν συγχρότερον τῆς ἀθανάτου τραπέζης τοῦ Κυρίου. Μὲ καθαρὰν τὴν συνείδησιν, μετὰ τὴν μετοχὴν εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Ἱ. Ἐξομολογήσεως καὶ μὲ πόθον διακαῆ προόδου εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ζωὴν, οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ κοινωνοῦν τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου τακτικῶς. Οὕτω καὶ μόνον εἶναι ζῶντα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Καλὸν εἶναι λοιπὸν οἱ ποιμένες μας νὰ διαφωτίζον εἴτε ἀπ' ἄμβωνος, εἴτε δι' ἐπὶ μέρους νοθεσιῶν, τὰ πνευματικὰ τῶν τέκνα. Διὰ νὰ ἐπανεύρῃ ἡ Ἐκκλησία μας τὸ παλαιὸν τῆς σφριγῶς. Διὰ νὰ εἶναι πράγματι ζῶσα Ἐκκλησία.

Ὁ θεσμὸς τοῦ Γάμου.

Τὸ ἀνακῦψαν ἀπὸ τίνος ζήτημα περὶ «αὐτομάτου» διαζυγίου ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἀρμοδίους τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον εἰς τὴν Κοινὴν Γνώμην νὰ ἀναλογισθοῦν τοὺς κινδύνους, οἵτινες ἀπειλοῦν τὸν θεσμόν τοῦ Γάμου εἰς τὴν ἐποχὴν μας καὶ εἰς τὴν Χώραν μας. Οἱ κίνδυνοι αὐτοὶ ὑπάρχον διὰ πολλοὺς λόγους. Ἀλλὰ μεταξύ των, ἓνας εἶναι ὁ κύριος. Ὅτι τὸ χριστιανικὸν νόημα τοῦ Γάμου δὲν εἶναι συνειδητὸν εἰς τοὺς πολλοὺς. Ἄν ἦτο, ὁ θεσμὸς θὰ ἀπεδεικνύετο εἰς τὰ πράγματα στερεώτερος καὶ τὰ διαζύγια δὲν θὰ ἀνῆρχοντο εἰς ἀνησυχητικὰ ποσοστά. Χρειαζέται λοιπὸν οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας νὰ δεικνύουν περισσοτέραν μέριμναν γύρω ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν αὐτὸ φαινόμενον, φωτίζοντες τοῦτο εἰς τὰς ψυχὰς ὑπὸ τὸ εὐαγγελικὸν πρῶσιμα.

Ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῆς μνήμης του

ΤΑ ΕΡΓΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΩΣ ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ

Ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνὸς ἢ Θεολόγος, τοῦ ὁποίου ἡ μνήμη ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τὴν 25ην Ἰανουαρίου, διδάσκει ἡμᾶς διὰ τῶν ἔργων του εἰς πλείστους τομεῖς. Εἰς τῶν τομέων τούτων εἶναι καὶ ἡ Λειτουργικὴ, διὰ τὴν ὁποίαν αἱ συγγραφαὶ του ἀποτελοῦν ἀξιόλογον πηγὴν.

Ἐν πρώτοις ὁ Γρηγόριος ὁμιλεῖ περὶ τοῦ «ἱεροῦ» ὡς τόπου τῆς λατρείας¹, περὶ τῶν κιγκλίδων² καὶ τοῦ παραπετάσματος³

---

1. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος 43, 52, ἐν Migne Ἐ.Π., 36, 564.

2. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Ἐνύπνιον περὶ τῆς Ἀναστάσεως, στίχ. 14, ἐν Migne Ἐ.Π. 37, 1255. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον 39, ἐν Migne Ἐ.Π. 37, 1032.

3. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος 43, 52, ἐν 36, 564.

Ὁ Μέγας Φώτιος.

Τὴν 6ην Φεβρουαρίου ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμην ἑνὸς τῶν πλέον ἐνδόξων τέκνων τῆς: τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ ἡμερομηνία τῆς, μεταξὺ ἄλλων, τὸν ὀνομάζει προσφνῶς «κιθάραν τοῦ Πνεύματος», («Ὁρθοδοξίας πρόμαχον»), «ἀριστέα λαμπρότατον τοῦ Κυρίου»), «σοφίας κειμήλιον», «εὐστομον γλῶσσαν, πᾶσαν αἵρεσιν τέμνουσαν» καὶ («Ἰσαπόστολον»).

Δίκαιοι οἱ ἔπαινοι αὐτοῖ. Διότι ὁ μέγας οὗτος Πατὴρ, διὰ τε τοῦ ὁμολογητικοῦ του βίου καὶ τῶν ἀθανάτων συγγραφῶν του, πολλὰ προσέφερεν εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, ἐν κρισίμοις δι' αὐτὴν ὥραις. Εἶπερ τις καὶ ἄλλος, ὁ Φώτιος εἰργάσθη καὶ ἠγωνίσθη διὰ τὴν διάσωσίν τῆς καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἱεραῆς τῆς αὐτοπεποιθέσεως ὡς τῆς μόνης ἀληθινῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ Μέγας Φώτιος ὄντως ἀνεδείχθη ἄξιος τοῦ ὀνόματός του, φωτίσας ὄχι μόνον τὴν ἐποχὴν του, ἀλλὰ καὶ τὰς μεταγενεστέρας ἕως τῆς ἰδικῆς μας, ἡ ὁποία τιμᾷ τὴν μνήμην του ἀκριβῶς ἐν τῷ φωτὶ τῆς διδασκαλίας του, μὲ ἁγίαν καύχησιν δι' αὐτόν.

αὐτοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ θρόνος τοῦ ἐπισκόπου⁴ μετὰ τῆς ἐκατέρωθεν τούτου «καθέδρας τῶν πρεσβυτέρων» καὶ τὸ θυσιαστήριον ἢ ἡ θεία τράπεζα⁵. Ὁ Γρηγόριος ὁμιλεῖ καὶ περὶ τοῦ ἐν τῷ ναῷ βήματος⁶. Οὗτος μνημονεῖ συλλήβδην ταῦτα ὡς «ἱερά», πρὸς τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ προσέρχωνται ἀνάξιοι λειτουργοί⁷. Χαρακτηριστικὰ εἶναι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου λεχθέντα εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Μάμαντος παρὰ τὴν Ναζιανζόν⁸.

Ὁ Γρηγόριος ὁμιλεῖ περὶ τοῦ τὸ «ἱερώς σχῆμα καὶ ὄνομα ὑποδύεσθαι»⁹. Ὡς λειτουργικὰ ἄμφια ἀναφέρονται καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα λεχθέντα: «Διὰ τοῦτο χρίεις ἀρχιερέα καὶ περιβάλλεις τὸν ποδὴρην καὶ περιτίθης τὴν κίδαριν»¹⁰. Ἀναφερόμενος ἐξ ἄλλου εἰς τὴν βακτηρίαν, λέγει: «Τὴν μὲν ὑπερειστικὴν οἶδα, τὴν δὲ ποιμαντικὴν τε καὶ διδασκαλικὴν καὶ τὰ λογικὰ πρόβατα ἐπιστρέφουσιν»¹¹.

4. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Ἐνύπνιον περὶ τῆς Ἀναστάσεως, στίχ. 7, ἐν Migne Ἐ.Π. 37, 125. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον, 29, ἐν Migne Ἐ.Π. 37, 1031.

5. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος 43, 52, ἐν Migne Ἐ.Π. 36, 564.

6. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος 43, 51, ἐν Migne Ἐ.Π. 36, 561. Παναγιώτου Τρεμπέλα, Λειτουργικοὶ τύποι Αἰγύπτου καὶ Ἀνατολῆς, σ. 121.

7. «Ἡσχύνθη ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ὅσοι, μηδὲ τῶν πολλῶν ὄντες βελτίους μέγα μὲν οὖν, εἰ καὶ μὴ πολλῶ χείρους, ἀνίπτοις χερσίν, ὃ δὴ λέγεται καὶ ἀμύητοις ψυχαῖς τοῖς ἁγιωτάτοις ἑαυτοὺς ἐπεισάγουσι· καὶ πρὶν ἄξιοι γενέσθαι προσίεναι τοῖς ἱεροῖς, μεταποιοῦνται τοῦ βήματος, θλίβονται τε καὶ ὠθοῦνται περὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, ὥσπερ οὐκ ἀρετῆς τύπον, ἀλλ' ἀφορμὴν βίου τὴν τάξιν ταύτην εἶναι νομίζοντες, οὐδὲ λειτουργίαν ὑπεύθυνον, ἀλλ' ἀρχὴν ἀνεξέταστον»: Γρηγορίου Ναζ., Λόγος β' ἀπολογητικὸς τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς, ἐν Migne Ἐ.Π. 35, 412-416 καὶ 497.

8. Migne Ἐ.Π. 36, 608-624.

9. Γρηγορίου Ναζ., Λόγος δ' κατὰ Ἰουλιανοῦ 1, 52 ἐν Migne Ἐ.Π. 35, 576.

10. Migne Ἐ.Π. 35, 829.

11. Γρηγορίου Ναζ., Λόγος 45, 19, ἐν Migne Ἐ.Π. 36, 649.

12. Γρηγορίου Ναζ., Λόγος ις' εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης, 13, ἐν Migne Ἐ.Π. 35, 952.

Ἐπειτα ὁ Ναζιανζηνὸς τονίζει τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ μετέχουν τὰ παιδιά ἐνεργῶς τῶν λατρευτικῶν συνάξεων, συμβοῶντα ἐν αὐταῖς εἰς τὰς προσευχὰς καὶ συμπάλλοντα¹², ὁμιλεῖ περὶ τῆς καταβροντησάσης τὸν Οὐάλεντα ψαλμοδίας, ἣτις ἠκούετο ἐν τῷ ναῷ ἱερουργοῦντος τοῦ Μ. Βασιλείου μετὰ πάσης εὐκοσμίας¹³, περὶ παννυχίδων¹⁴ καὶ περὶ ἱκεσιῶν ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν «πρὸς τὸν μέγαν Ἱατρὸν»¹⁵.

Ἐξ ἄλλου ὁ Γρηγόριος ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἑορτῶν τῶν Χριστουγέννων¹⁶, τῶν Ἐπιφανείων καὶ τῶν ἁγίων Φώτων¹⁷, τοῦ Πάσχα¹⁸, τῆς Καινῆς Κυριακῆς (τοῦ Θωμᾶ)¹⁹, τῆς Πεντηκοστῆς κ.λπ.

13. «Ἐνδον ἐγένετο (ὁ Οὐάλης) καὶ τὴν ἀκοὴν προσβαλοῦσα τῇ ψαλμοδία κατεβροντήθη, τοῦ τε λαοῦ τὸ πέλαγος εἶδε καὶ πᾶσαν τὴν εὐκοσμίαν, ὅση τε περὶ τὸ βῆμα καὶ ὅση πλησίον, ἀγγελικὴν μᾶλλον ἢ ἀνθρωπίνην, τὸν μὲν τοῦ λαοῦ προτεταγμένον (τὸν Βασίλειον) ὄρθιον, οἶον τὸν Σαμουὴλ ὁ λόγος γράφει (Α' Βασιλ. ιθ', 10), ἀκλινῆ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ὄψιν καὶ τὴν διάνοιαν, ὡσπερ οὐδενὸς καινοῦ γεγονότος, ἀλλ' ἐστηλωμένον. Ἴν' οὕτως εἶπω, Θεῶ καὶ τῷ βήματι, τοὺς δὲ περὶ αὐτὸν ἐστηκότας ἐν φόβῳ τινὶ καὶ σεβάσματι»: Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν α ζ., Λόγος 43, 52, ἐν Migne Ἐ.Π. 36, 564.

14. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν α ζ., Λόγος ε' κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ λόγος β', 25, ἐν Migne Ἐ.Π. 35, 693 καὶ 37, 388, 746.

15. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν α ζ., Λόγος 18, 28 ἐν Migne Ἐ.Π. 35, 1017-1024.

16. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν α ζ., Λόγος 38 ἐν Migne Ἐ.Π. 36, 312 ἐξ. Π α ν. Τ ρ ε μ π έ λ α, ἐνθ' ἄνωτ., 304. Τῆς ἑορτῆς τῆς Γεννήσεως ἑορταζομένης παλαιότερον μετὰ τῶν Θεοφανείων τὴν 6ην Ἰανουαρίου, ὁ Γρηγόριος εἰσήγαγε μᾶλλον τὴν κεχωρισμένην ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ λόγος τοῦ Γρηγορίου εἰς τὰ Θεοφάνεια, εἶτον Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος, ὅστις ἐχρησιμοποιήθη ὡς πηγὴ ὑπὸ τῶν ἡμνογράφων, ἄρχεται διὰ τῶν γνωστῶν ἐκφράσεων: «Χριστὸς γεννᾶται δοξάζατε· Χριστὸς ἐξ οὐρανοῦ ἀπαντήσατε· Χριστὸς ἐπὶ γῆς ὑψώθητε». Δ. Μ π α λ ά ν ο υ, Πατρολογία, σ. 312.

17. Παν. Τ ρ ε μ π έ λ α, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 145. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν α ζ., Λόγος εἰς τὰ ἅγια Φῶτα, ἐν Migne Ἐ.Π. 36, 356-360.

18. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν α ζ., Λόγος εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, ἐν Migne Ἐ.Π. 36, 624-664. Ἐν τῷ Λόγῳ 18,28 ὁ Γρηγόριος λέγει τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ Πάσχα: «Ἦν τὸ ἅγιον Πάσχα καὶ περιβόητον, ἡ βασίλισσα τῶν ἡμερῶν ἡμέρα, καὶ ἡ λαμπρὰ νύξ λύουσα τὸ σκότος τῆς ἀμαρτίας, καθ' ἣν ἡμεῖς ὑπὸ πλουσίῳ φωτὶ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν αὐτῶν ἑορτάζομεν, καὶ τῷ φωτὶ δι' ἡμᾶς νεκρω-

Ὁ Γρηγόριος πληροφορεῖ, ὅτι τὸ θυσιαστήριον ἦτο προσι-
τὸν εἰς τὰς διακονίσσας, τοῦθ' ὅπερ οὐ μόνον ἐκ τῆς χειροτο-
νίας αὐτῶν, ἀλλὰ, κατὰ τὸν Ματθαῖον Βλάσταριν, «καὶ ἐκ πολ-
λῶν ἔστι ἄλλων καταστοχάσασθαι, καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ ἐπιτα-
φίου λόγου, ὃν ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ Θεολόγος
πεποιήκεν». Ὁ Γρηγόριος ὡσαύτως πληροφορεῖ ἡμᾶς περὶ τοῦ
λειτουργικοῦ ἔργου τοῦ Μ. Βασιλείου, ὅστις ἐνδιέτριψε περὶ
«εὐχῶν διατάξεις» καὶ περὶ τὴν εὐκοσμίαν τοῦ βήματος.

Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐκπροσωπῶν τὴν τάξιν τῆς Ἐξ-
αρχίας τοῦ Πόντου, ἀναφέρει τὴν μετὰ τὸ βάπτισμα ἐν ἐμφωτεῖφ
στολῇ εἴσοδον τῶν νεοφωτίστων εἰς τὸν ναὸν καὶ ἰδίᾳ τὴν κατὰ-
ληψιν ὑπ' αὐτῶν θέσεως πρὸ τοῦ μεγάλου βήματος μετὰ λαμπά-
δων ἀνημμένων. «Ποῦ ἢ ἐμφώτειος ἐσθῆς, ἢ λαμπρυνθήσομαι;»,
ἔρωτᾷ. Ἐξ ἄλλου βεβαιοῖ πάντα νεοφώτιστον: Ἡ «στάσις, ἦν
αὐτίκα στήσις μετὰ τὸ βάπτισμα πρὸ τοῦ μεγάλου βήματος τῆς
ἐκεῖθεν δόξης ἐστὶ προχάραγμα... Αἱ λαμπάδες ὡσπερ ἀνάψεις
τῆς ἐκεῖθεν φωταγωγίας μυστήριον»²⁰.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν *Θείαν Λειτουργίαν*, «τὴν
τῶν μεγάλων μυστηρίων ἀντίτυπον», ἐν τῇ ὁποίᾳ «ἄρμα καὶ ἄρ-
χειρεύς» εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός²¹, ὁ Γρηγόριος ἀναφέρει ἐν πρώτοις
τὴν προσκομιδὴν τῶν τιμίων δώρων, τὸ «τὰ δῶρα τῇ θείᾳ τρα-
πέζῃ προσενεγκεῖν»²². Ἐπειτα μνημονεῦει τὴν διὰ τῆς Ἐπι-
κλήσεως μεταβολὴν τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ
Κυρίου. Οὕτω γράφων πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιον λέγει: «ὦ θεοσε-
βέστατε, μὴ κατόκνει καὶ προσεύχεσθαι καὶ πρεσβεῦον ὑπὲρ

θέντι συννεκρωθέντες, καὶ ἀνισταμένῳ συνανιστάμεθα» (Migne Ἐ.Π. 35, 1017-1024).

19. Γρηγορίου Ναζ., Λόγος 18,29 ἐν Migne Ἐ.Π. 35, 1017-1024: «Ἡ καινὴ παρῆν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς (ἦν οὕτως ὀνομάζομεν πρώτην Κυριακὴν, μετὰ τὴν ἀναστάσιμον ταύτην ἔχοντες)».

20. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος 40,25 καὶ 46, ἐν Migne Ἐ.Π. 46.

21. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος β' ἀπολογητικός..., ἐν Migne Ἐ.Π. 35, 497.

22. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος 43,52 ἐν Migne Ἐ.Π. 36, 564.

Η ΘΥΡΑ ΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ

«Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ σωθήσεται...». (Ἰωάν. ι', 9).

1. Ἡ προσδοκία τοῦ σωτηρίου.

Ὁ ἄνθρωπος, ἀφ' ὅτου ἠσθάνθη ἐντός του τὸν παλμὸν τῆς θρησκευτικῆς συγκινήσεως καὶ ἀφοῦ ἐν συνεχείᾳ ἀπέκτησε συνείδησιν τῆς μηδαμινότητός του ἐντὸς τοῦ σύμπαντος, ἠθέλησε νὰ εὑρῇ τὴν κλεῖδα τῆς ψυχικῆς λυτρώσεως καὶ σωτηρίας του. Ἦτο προφανῶς ἡ μυστικὴ θεία φωνή, ἡ ὁποία, κρυμμένη ἐντὸς τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀνεζήτηε τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἔνωσιν. Ἡ σπουδαιότης τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἰδιαίτερας σημασίας καὶ προσοχῆς, τὴν ὁποίαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔδωσεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀθρώπου ἡ ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκεία, ὁ Χριστιανισμὸς. Ἡ ψυχὴ ἐθεωρήθη ὡς τὸ κέντρον τῆς φυσικῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ἄλλης τινὸς ζωῆς, τῆς ζωῆς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἡ ψυχικὴ καθαρότης καὶ ὠραιότης τίθεται ὡς προϋπόθεσις τῆς σωτηρίας τοῦ ἀθρώπου. Ἡ καθαρὰ καὶ ἀμόλυντος ψυχὴ, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν εὑρεν

ἡμῶν, ὅταν λόγῳ καθέλκῃς τὸν Λόγον, ὅταν ἀναιμάκτῳ τομῇ σῶμα καὶ αἷμα τέμνης δεσποτικόν, φωνὴν ἔχων τὸ ξίφος»²³, Βεβαίως, ὡς παρετηρήθη, «ἡ καθέλκυσις τοῦ Λόγου ἦτο δυνατόν καὶ δι' Ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος νὰ τελειωθῇ»²⁴, ἀλλ' ὅμως τὸ χωρίον τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ οὐδόλως ἀποκλείει Ἐπικλησιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐκζητεῖται ἡ ἐπέλευσις οὐχὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ τοῦ ἁγίου Λόγου.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, τὸ περιεχόμενον τῶν ἔργων Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου δύναται νὰ ἐνισχύσῃ σημαντικῶς τὴν λειτουργικὴν ἔρευναν.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

23. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Ἐπιστολὴ 171, ἐν Migne Ἐ.Π. 37, 280-281.

24. Παναγιώτου Τρεμπέλα, Λειτουργικοὶ τύποι Αἰγύπτου καὶ Ἀνατολῆς, σ. 32.

εἰσοδὸν ὁ πειρασμὸς καὶ δὲν ἔκαρποφόρησεν ὁ πονηρὸς λογισμὸς, ἐξασφαλίζει τὴν εἰσοδὸν εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου. Εἶναι δὲ ἐνδεικτικὰ τῆς μεγάλης ἀξίας τῆς ψυχῆς τὰ ὅσα αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπε: «Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;» (Ματθ. 1στ', 26).

Ἡ ἀνθρωπότης ἀνεζήτει ἀνάπαυσιν καὶ λύτρωσιν. Εἰς τὸ πανανθρώπινον τοῦτο αἴτημα ὁ Χριστὸς ἀπαντᾷ διὰ τῆς περιφήμου εὐαγγελικῆς κλήσεώς του. «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, ἀγάθ' ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῖός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν» (Ματθ. 1α', 29-30). Ὁ Κύριος μᾶς ὑπόσχεται ὅτι, ὅταν ἄρωμεν τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, θὰ ἔχωμεν ὡς δῶρημα τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς μας μετὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ πλησίον καὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ἡ ψυχὴ εἶναι τὸ ταμεῖον τῶν σκέψεων, τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν μας. Δι' ὃ καὶ εἰς τὴν κάθαρσιν ταύτης καὶ τὴν εἰρήνευσιν ἀπέβλεψε πρωτίστως ὁ θεῖος Διδάσκαλος.

Ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν προκύπτει, ὅτι ἡ σωτηρία, ἔστω καὶ ὑπὸ ἐντελῶς διάφορον ἔννοιαν, ἀπετέλει τὴν προσδοκίαν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ. Ἀπανταχοῦ σχεδὸν εἰς τὰς σελίδας τῶν ἱερῶν Βιβλίων ἀπαντῶμεν διάχυτον τὴν ἐπιπόθησιν τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίας, τοῦ Σωτῆρος. Ἰδιαιτέρως ὁ προφήτης Ἡσαΐας, διὰ τοῦ ὁποῦ τοῦ πνεύμα αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ὠμίλησε πρὸς τὸν περιούσιον λαόν, συχάκις ἀναφέρεται εἰς τὸ θέμα τῆς σωτηρίας: «Ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν καὶ ὠδινήσαμεν καὶ ἐτέκομεν· πνεῦμα σωτηρίας σου ἐποίησαμεν ἐπὶ τῆς γῆς, οὐ πεσοῦμεθα, ἀλλὰ πεσοῦνται πάντες οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς» (Ἡσ. κστ', 18). Ἀλλαχοῦ δὲ μετὰ τὴν ψυχὴν ἐπώδυνον διὰ τὸ κατάντημα τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, γράφει: «Ἀνεμείναμεν κρίσιν, καὶ οὐκ ἔστι· σωτηρία μακρὰν ἀφέστηκεν ἀφ' ἡμῶν» (Ἡσ. νθ', 11). Ἡ πτώσις τοῦ λαοῦ ἐκεῖνον ἦτο ἀπιστευτώως μεγάλη. Οὐδεὶς ἐλάλει δίκαια καὶ ἡ ἀνομία καὶ αἱ ἁμαρτίαι τὸν εἶχον ἀπομακρύνει τὸσον τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μὴ ἀκούῃ πλέον τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ τῶν Προφητῶν. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἠθέλησε νὰ δώσῃ ἀκόμη μίαν εὐκαιρίαν διὰ τὴν σωτηρίαν των. Πρὸς αὐτοὺς ἀπέστειλε κατὰ τὴν πρώτην ἀποστολικὴν περιουσίαν τοὺς μαθητάς του εἰπὼν· «πορευέσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ» (Ματθ. 1', 6). Καὶ ὅταν ὁ λαὸς ἐκεῖνος δὲν ἠθέλησε νὰ ἀναγνωρίσῃ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ τὸν ἀναμενόμενον Μεσσίαν, τότε ἐκεῖνος ἐστράφη πρὸς τὰ Ἔθνη.

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ*

β) Σύστασις καὶ δραστηριότητες τῆς
Μ. Σ. Ε. ἐπὶ τοῦ Μοναχισμοῦ.

Μὲ τὸν Καταστατικὸ Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (ν.δ. 126/69) προβλέφθηκε ἡ σύστασις μιᾶς Μονίμου Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Μ.Σ.Ε.) ἐπὶ τοῦ Μοναχισμοῦ, ποῦ ἦλθε νὰ καταλάβῃ τὴ θέσι, ποῦ μὲ τὸν προηγούμενο Καταστατικὸ Χάρτην (ν. 671/43) κατεῖχε ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν Μοναστηριακῶν τῆς Ἱ. Συνόδου. Ἡ νέα Μ.Σ.Ε. σύμφωνα μὲ τὸν σχετικὸ ὑπ' ἀριθμ. 1 Κανονισμό, (ἄρθρο 15 παρ. 8) εἶχε σάν σκοπὸ τῆς τὴν θεωρητικὴ θεμελίωσι τῶν ἀξιῶν τοῦ Μοναχισμοῦ, τὴν ἐπιστράτευσι, μόρφωσι καὶ ἐπιμόρφωσι τῶν καταλλήλων προσώπων, τὴν ἀνάθεσι στὶς ἐπὶ μέρους Μονῆς ἐκκλησιαστικῶν ἔργων, τὴν προαγωγὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου τῶν μοναχῶν, τὴν διατήρησι καὶ προαγωγὴ τῶν ὑφισταμένων Μονῶν, τὴν ἴδρυσι νέων κ.λπ. Ἐπίσης τὴν διερεύνησι περὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν Μονῶν καὶ Ἑσυχαστηρίων σὲ κτίρια καὶ τὴν ἀνέγερσι νέων ἢ συντήρησι τῶν παλαιῶν. Μὲ τὸν ἴδιο Κανονισμό προεβλέπετο καὶ ἡ ὀργάνωσι ἐιδικοῦ Γραφείου, τὴν εὐθύνῃ τοῦ ὁποίου ἀνελάμβανε ἐιδικὸς Γραμμα-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 14 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τεύχους.

Εἶναι τραγικὸν τὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀπεδείχθησαν ἀνίκανοι νὰ κατανοήσουν τὸ μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως δὲν κατενόησαν τὸ μεγαλεῖον τῆς παντοδυναμίας καὶ πανσοφίας καὶ ἀϊδιότητος τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἠθέλησε διὰ τῆς ἀπλότητος τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος νὰ σώσῃ τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας (Α' Κορ. α', 21). "Ἦνοιξε τὴν θύραν τῆς σωτηρίας ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκάλεσεν εἰς τὸν Οἶκόν του τοὺς ἐγγύς καὶ τοὺς μακρὰν, ἵνα τοὺς πάντας σώσῃ διὰ τῆς πίστεως· «πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται» μᾶς βεβαιοῖ ὁ θεορρήμων Ἀπόστολος (Ρωμ ι', 13).

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

τεύς. ἩΜ.Σ.Ε. ἦταν κάτω ἀπὸ τὴν ἐποπτεία τῆς Ἀρχιγραμματείας τῆς Ἱ. Συνόδου, ὅσον ἀφορᾷ στὶς ὑπηρεσιακὰς σχέσεις τῆς καὶ τῆ μεθόδευσι τῆς δραστηριότητός τῆς. Ἀναλυτικώτερα τὸ Γραφεῖον αὐτὸ εἶχε τρία τμήματα: α) τὸ τῆς θεωρητικῆς θεμελιώσεως τοῦ Μοναχισμοῦ, β) τὸ τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν μοναστικῶν προβλημάτων καὶ γ) τὸ τῆς παρακολουθήσεως καὶ ἐποπτείας τῶν ἰδιωτικῶν Ἠσυχαστηρίων, μοναστικῶν Ἀδελφοτήτων καὶ Ἰδρυμάτων. Κάθε τμῆμα ἔπρεπε νὰ ἀναπτύξῃ τοὺς τομεῖς τῆς ἀρμοδιότητός του, πού με λεπτομέρεια κατεγράφοντο στὸ ἄρθρο 43 τοῦ Κανονισμοῦ ὑπ' ἀριθμ. 1.

Τὸν ἴδιο χρόνο, με τὴ σύστασι τῆς Μ.Σ.Ε. αὐτῆς, ἔγινε καὶ ἡ πρώτη σύνθεσις τῆς με Πρόεδρο τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Πρεβέζης κ. Στυλιανὸ καὶ τακτικὰ μέλη τοὺς Σεβ. Καστορίας κ. Δωρόθεον καὶ Ὑδρας κ. Ἱερόθεον καὶ τοὺς ἀρχιμ. Ἡλία Μαστρογιαννόπουλο, Καλλίνικο Καροῦσο, Μάξιμο Ψιλόπουλο καὶ τὸν καθηγητὴ κ. Βασ. Δεντάκη. Γραμματεὺς αὐτῆς διορίσθη ὁ ἀρχιμ. Χρυσόστομος Κορακίτης. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ἡ Μ.Σ.Ε. τοῦ Μοναχισμοῦ ἔδειξε θερμὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ θέματά τῆς. Τόσο θεωρητικὰς μελέτες ἔγιναν, ὅσο καὶ πρακτικὰ μέτρα ἐλήφθησαν, πού ἔκαμαν νὰ ταραχθοῦν λίγο τὰ νερὰ τῆς ἀδιαφορίας γιὰ τὸν Μοναχισμό μας. Συγκεκριμένα εἶδαν τὸ φῶς εἰσηγήσεις τῶν μελῶν τῆς πάνω σὲ θέματα γραμμῆς, ἐπανδρώσεως, βιβλιογραφίας καὶ δραστηριοποιήσεως τῶν Μονῶν, ἐνῶ παράλληλα ἄρχισε ἕνας ἐπίπονος ἀγώνας γιὰ τὴν κατάρτισι ἐνὸς Γενικοῦ Κανονισμοῦ περὶ τῶν Μονῶν κ.λπ. γιὰ τὸν ὁποῖον θὰ μιλήσουμε παρακάτω. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προηγούμενα ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ ὠργάνωσε καὶ διηύθυνε δύο Συνέδρια μοναστικῶν παραγόντων πού συνεκλήθησαν στὴν Ἀθήνα, ἐνῶ παράλληλα ὠργάνωσε καὶ μερικὰ τοπικὰ συνέδρια μοναχικοῦ ἐνδιαφέροντος πού ἔλαβαν χώραν στὰ Μετέωρα, στὴν Θήβα, στὴν Τήνο καὶ ἀλλοῦ. Μὲ τὰ συνέδρια αὐτά, στὰ ὁποῖα ἐκλήθησαν νὰ συμμετάσχουν μοναχοὶ καὶ μοναχὲς κεχωρισμένως ἀπὸ διάφορες Μονὲς τῆς Ἑλλάδος, τονίσθηκε τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸ μέλλον τοῦ Μοναχισμοῦ καὶ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ συζητηθοῦν θέματα σοβαρὰ καὶ νὰ ἀκουσθοῦν καὶ οἱ ἀπόψεις τῶν πιὸ ἀρμοδίων: δηλ. τῶν ἰδίων τῶν μοναχῶν πού εἶναι οἱ φορεῖς τῆς μοναστικῆς ἰδέας καὶ ζοῦν ἀπὸ κοντὰ τὰ προβλήματα τοῦ Μοναχισμοῦ μας.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Ποιμαντικά Θέματα

ΟΡΟΣ ΕΚΣΥΧΡΟΝΙΣΜΟΥ

ΤΗΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

Ὁρισμένοι παράγοντες ἢ ὄροι τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, ὡς γνωστόν, σταθεροί καὶ ἀμετάβλητοι, ἐνῶ ἄλλοι μεταβάλλονται. Οὕτως ἐξηγεῖται, διατί «απαράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου» (Α΄ Κορινθ. 7,31) καὶ σημειοῦνται ἐξελίξεις καὶ πρόοδοι ἢ ὀπισθοδρομήσεις εἰς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Ἡ διαφοροποίησις αὕτη τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς υποχρεώνει τὸν ποιμένα νὰ ἐπιδιώκῃ ἐκάστοτε τὸν ἐκσυγχρονισμόν τῆς μεθόδου, διὰ τῆς ὁποίας θὰ δύναται νὰ προσεγγίξῃ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον καὶ νὰ ἐπηρεάξῃ αὐτὸν εὐεργετικῶς. Τοῦτο δὲ σημαίνει, ὅτι ἐπιβάλλεται πάντοτε ὡς ἐξαιρετικῶς ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμος ἡ διαφοροποίησις τῆς ποιμαντικῆς μεθόδου συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς.

Ἄλλ' ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρέπει ἐπίσης νὰ ὑπομνησθῇ ὁ κίνδυνος τῆς ὀλισθήσεως τοῦ ποιμένου εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον. Δηλ. εἰς τὴν πλήρη ταύτισιν τοῦ ποιμαντικοῦ του προσανατολισμοῦ μὲ τὰς ἐπιδιώξεις καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Οὗτος ὀφείλει νὰ διακρίνῃ μεταξὺ τῆς μεθοδολογικῆς δεοντολογίας, ἣ ὁποία ἀπορρέει ἀπὸ τὰς ἀπαιτήσεις καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του καὶ τοῦ ποιμαντικοῦ του προσανατολισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξαρτᾶται ἀμέσως καὶ ἐκ τῶν διαστάσεων τῆς προσωπικῆς του πνευματικῆς ζωῆς καὶ εὐσεβείας.

Οὕτως ὁ ποιμὴν ὀφείλει νὰ προσαρμόξῃ τὴν μεθόδόν του εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν συγχρόνων ποιμαντικῶν ἀναγκῶν. Δὲν πρέπει ὅμως ὁ ἴδιος νὰ ταυτίζεται μὲ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς του. Ὄφείλει πάντοτε νὰ τελῇ ἐν πλήρει γνώσει τῆς διακρίσεως μεταξὺ τοῦ ἔσω καὶ τοῦ ἔξω ἀνθρώπου. Συμφώνως δὲ πρὸς τὴν διάκρισιν αὐτήν, ἐνῶ ὁ ἔξω ἄνθρωπος, ὡς ἐργάτης ἐνός ἔργου, ὀφείλει πράγματι πολλάκις νὰ προσαρμόζεται (Α΄ Κοριν. 9,20-22) εἰς συγχρόνους συνθήκας ζωῆς, προκειμένου νὰ ἀσκήσῃ καρποφόρως τὸν ποιμαντικὸν διάλογον, ὁ ἔσω ἄνθρωπος αὐτοῦ πρέπει νὰ συνε-

χίζη ἀδιαλείπτως τὸν μετὰ τοῦ Θεοῦ διάλογον μακρὰν καὶ πέρα τῶν συνθηκῶν αὐτῶν.

Σχετικὸν παράδειγμα ὑπενθυμίζει ὁ Ἅγιος Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος, καθ' ὃν· «Συμβαίνει γὰρ καὶ ἁγίους Κυρίου καθέζεσθαι εἰς θέατρα καὶ βλέπειν τὴν ἀπάτην τοῦ κόσμου· αὐτοὶ δὲ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον λαλοῦσι μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ τὸν ἔξω ἄνθρωπον φαίνονται τοῖς ἀνθρώποις ὡς θεωροῦντες τὰ ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενα»¹. Εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ ἀξιοποιῇ ὁ ποιμὴν θετικῶς συγχρόνους τρόπους καὶ μεθόδους διαπροσωπικῶν ἐπαφῶν καὶ σχέσεων ἢ προσαρμογῆς του εἰς τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς τῶν ποιμαινομένων, δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ ὅτι ἡ μεθοδολογικὴ δεοντολογία εἶναι μέσον καὶ ὄχι σκοπός. Εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς συγκεκριμένης διακονίας του καὶ ὄχι τὸ πᾶν ἢ τὸ τέλος αὐτῆς. Ἡ ἀναζήτησις τῆς «συγχρόνου» μεθόδου δὲν πρέπει νὰ ὀδηγῇ αὐτὸν εἰς πλήρη ταύτισιν μὲ τὴν νοοτροπίαν, τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἐπιδιώξεις τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του. Ὁ ποιμὴν ἐργάζεται ἐντὸς τοῦ κόσμου, ἀλλὰ δὲν εἶναι «ὁ κόσμος»!

Τέλος, ὁ αὐτός, ὡς ἀνωτέρω, πατὴρ παρατηρεῖ ἐπίσης ὅτι· «Οἱ χριστιανοὶ ἄλλην ἔχουσι προαίρεσιν, ἄλλον νοῦν, ἄλλου αἰῶνος εἰσιν, ἄλλης πόλεως»². Ὁ ποιμὴν, ὡς χριστιανός, πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὸν ἐκσυγχρονισμόν τῆς μεθοδικῆς του διακονίας ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι βιοῦ, κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, τὴν πραγματικότητα αὐτῆν. Δηλ. ἐξωτερικῶς μὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς, ὁ ὁποῖος γνωρίζει νὰ διαλέγεται μὲ τὸν πλησίον του, ἐσωτερικῶς δὲ εἶναι ὁ «ἄλλου αἰῶνος» συνομιλητῆς τοῦ Θεοῦ. Μόνον οὕτω δύναται νὰ συγχρονίξῃ τὴν ποιμαντικὴν του φροντίδα. Εἰς πᾶσαν ἄλλην περιπτώσειν, δὲν συγχρονίζει τὴν μεθόδόν του, ἀλλὰ ταυτίζεται καὶ αὐτός ὁ ἴδιος μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του καὶ μὲ τὸν «κόσμον αὐτῆς».

Ὁ ἐκσυγχρονισμὸς λοιπὸν τῆς ποιμαντικῆς μεθόδου εἶναι ἔγκυρος μόνον ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἰκανότητος τοῦ ποιμένου νὰ διακρίνῃ μεταξὺ προσωπικοῦ βιώματος καὶ μεθόδου. Κυρίως μεταξὺ τοῦ «ἄλλου αἰῶνος» καὶ τοῦ «αὐτοῦ αἰῶνος»!

I. K.

1. Βιβλ. Ἑλλ. Πατέρων, τόμ. 41, σελ. 219.

2. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 220.

Η ΑΘΕΪΑ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ *

δ) Ἡ σύγχρονη νοσησαρχικὴ ἀθεΐα.

Ἐσημειώσαμε ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ σύγχρονη ἀθεΐα εἶναι καὶ νοσησαρχικὴ καὶ διωματικὴ.

Ἡ νοσησαρχικὴ ἀθεΐα εἶναι μιὰ συνειδητὴ ἀρνητικὴ θεωρητικὴ θέσις τοῦ ἀτόμου ἔναντι τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἓνας κλονισμὸς τῆς πίστεως, πού ὀφείλεται σὲ προβλήματα καὶ σὲ ἀπορίες πού ἔχουν σχέση μετὰ τὸ Θεὸ καὶ τὴν μεταφυσικὴν. Στὴ χώρα μας ἡ ἀθεΐα αὐτῆς τῆς μορφῆς τροφοδοτεῖται κυρίως ἀπὸ βιβλία ἀνθρώπων, πού ἔχουν λάβει ἐχθρικὴν ἢ ἔστω ἀρνητικὴν στάσιν ἔναντι τῆς πίστεως γενικῶς ἢ τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἰδικώτερα. Σπέρνουν τὰ σπέρματα τῆς ἀμφιβολίας, λανσάρουν ἀθεϊστικὰς ἰδέας ὡς μοντέρνες, κάνουν χιούμορ εἰς θάρος τῆς πίστεως, χρωματίζουν ἔντονα ὀργανικὰς ἀδυναμίας τῆς Ἐκκλησίας, πού ἔχουν σχέση μετὰ τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο τῆς, θολώνουν τὰ πνεύματα νέων κυρίως ἀνθρώπων, πού δὲν ἔχουν τὴν πνευματικὴν ὀριμότητα γιὰ νὰ κρίνουν ἀξιολογικὰ τὶς ὑποκειμενικὰς γνώμες τῶν συγγραφέων.

Ἄς παρακολουθήσωμε μερικὰ ἀντιπροσωπευτικὰ δείγματα σκέψεως αὐτῆς τῆς νοσησαρχικῆς ἀθεΐας.

Ἐπάρχουν ἄνθρωποι, πού θέλουν νὰ θέσουν τὰ πάντα κάτω ἀπὸ μίαν λογικὴν ἐπεξεργασίαν. Παραδέχονται μόνον ὅσα συλλαμβάνει ἡ λογικὴ. Λέγουν π.χ.: «Ἡ μόνη δύναμις πού διαθέτω καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας μπορῶ νὰ στηριχθῶ εἶναι ἡ λογικὴ μου. Καὶ μετὰ τὴν λογικὴν μου δὲν μπορῶ νὰ παραδεχθῶ, ὅτι ὑπάρχει Θεός». Αὐτὴ ὅμως ἡ λογικὴ εἶναι παράλογη. Ἐπάρχουν τόσα πράγματα πού ἡ λογικὴ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ἐξιχνιάσῃ καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος τὰ κάνει ἄνευ συζητήσεως ἀποδεκτά. Τέτοια εἶναι τὰ ἀξιώματα τῆς Μαθηματικῆς Ἐπιστήμης. Ὅπως καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ὑπὸ τοῦ ὀργανισμοῦ ἀποβολῆς τῶν ξένων σωμάτων. Ἐνα πρόβλημα πού ἐτέθη ἐνώπιον τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἰατρικῆς ἀπὸ τὴν στιγμήν πού ἄρχισαν οἱ μεταμοσχεύσεις, καὶ τὸ ὁποῖον ἀκόμη παραμένει γιὰ τὴν ἰατρικὴν ἀνεξερεύνητος τόπος. Ἡ λογικὴ σταματᾷ. Τὸ πρόβλημα ὅμως ὑπάρχει. Ἄν λοιπὸν κάθε τι τὸ ὁποῖον ἀδυνατεῖ νὰ συλλάβῃ ἡ σκέψις μου καὶ νὰ ἐπεξεργασθῇ τὸ λογικόν μου, μποροῦσα νὰ τὸ ἀπορρίψω, τότε θὰ μποροῦσα νὰ πράξω κάτι παρόμοιον προκειμένου καὶ γιὰ τὸ Θεό.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 19 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τεύχους.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΠΟΧΗΣ

ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΥ *

Εἰς πάντα τὰ ἀνωτέρω προσεπαθήσαμεν νὰ παραθέσωμεν ἰδέας καὶ εἰσηγήσεις, ἀναφερομένας εἰς τινὰς μορφὰς τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου ἐν τῷ χώρῳ καὶ τῇ ἐνότητι τῆς Ἐκκλησίας.

Σκοπὸς τῶν ἐν λόγῳ θέσεων δὲν εἶναι ἡ διὰ τούτων εὗρεσις μοναδικῆς λύσεως τῶν διαφόρων ἐμφανιζομένων ποιμαντικῶν προβλημάτων, ὅσον ὁ προβληματισμὸς τοῦ ἀναγνώστου καὶ παντὸς ἀσχολουμένου περὶ τὸ ποιμαντικὸν τῆς Ἐκκλησίας ἔργον ἀσχολοῦντος καὶ ἡ ἀνάπτυξις εἰς ἡμᾶς ποιμαντικοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν λύσιν τῶν ὑφισταμένων ποιμαντικῶν ζητημάτων.

Μολοντί ἐν τῇ πορείᾳ τῆς παρουσίας ἐργασίας ἐπεχειρήσαμεν νὰ λάβωμεν θέσιν ἔναντι συγχρόνων τινῶν κοινω-

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 21 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τεύχους.

Ἄλλοι λέγουσιν: «Δὲν βλέπω γιατί θὰ πρέπει νὰ ἀσχολῆται κανεὶς μὲ τὴ θρησκεία. Μοῦ εἶναι τελείως ἀδιάφορο, ἂν ὑπάρχῃ Θεὸς ἢ ὄχι». Καὶ ἐδῶ ἡ τοποθέτησις εἶναι ἐσφαλμένη. Ἄν δὲν ὑπῆρχε Θεός, δὲν θὰ ἐδημιουργεῖτο προφανῶς κανένα πρόβλημα. Ἄν ὅμως ὑπάρχῃ Θεός, τότε αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ φρουρὸς τόσο τῆς φυσικῆς, ὅσο καὶ τῆς ἠθικῆς τάξεως. Καὶ συνεπῶς εἶτε τὸ θέλει ὁ ἄνθρωπος εἶτε ὄχι, θὰ λογοδοτήσῃ κάποτε γιὰ τὴν ἠθικὴν τάξιν, δηλ. τὸν ἠθικὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ κατὰ πόσον τὴν ἐτήρησε. Δὲν εἴμεθα δημιουργήματα μιᾶς τυφλῆς τύχης. Εἴμεθα πλάσματα τοῦ Θεοῦ, ἐλεύθερα μὲν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὑπεύθυνα γιὰ τίς πράξεις μας. Ἐπομένως τὸ πρῶτον ποῦ θὰ πρέπει νὰ ξεκαθαρίσῃ ὁ ἄνθρωπος μέσα του εἶναι, ἂν ὑπάρχῃ Θεός, ἂν ὑπάρχῃ κρίσις, ἂν ὑπάρχῃ ἀνταπόδοσις καὶ κολασμὸς. Καὶ ἀνάλογα νὰ ρυθμίσῃ τὴν θέσιν του. Καὶ ἐὰν μὲν δὲν ὑπάρχῃ τίποτε ἀπ' αὐτά, δὲν ἔχει νὰ χάσῃ τίποτα. Ἄν ὅμως ὑπάρχουν; Ἡ λογικὴ λοιπὸν ἐδῶ μοῦ ἐπιβάλλει νὰ λάβω μίαν ὀρισμένην θέσιν. Μπορῶ νὰ δεχθῶ τὸν Θεὸν ἢ καὶ νὰ τὸν ἀρνηθῶ. Ἀλλὰ ὅμως δὲν μπορῶ νὰ ἀδιαφορήσω γιὰ τὴν ὑπαρξί του. Αὐτὸ θὰ ἦταν καθαρὴ ἀνοησία.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΛΕΝΗΣ

νιολογικῶν - ἐκκλησιαστικῶν φαινομένων καὶ νὰ προτείνωμεν ἕνα τρόπον ποιμαντικῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀντιμετώπισεως αὐτῶν, ἐν τούτοις οὐδόλως τὸ θέμα ἐξηγητήθη ἢ δύναται νὰ ἐξαντληθῆ, καθ' ὅσον ὁ καλὸς ποιμὴν ἐν τῇ πνευματικῇ αὐτοῦ πατρικῇ ἀγωνίᾳ πρὸς τὸν πάσχοντα ἄνθρωπον δύναται, φωτιζόμενος ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, πλείστας ὕσας ἐτέρας λύσεις νὰ ἐπινοήσῃ, ἀλλὰ καὶ διότι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν παρατηροῦμεν μίαν μεταβολὴν τῶν κοινωνικῶν καταστάσεων καὶ ἐπομένως ἡ ποιμαντικὴ μέθοδος τοῦ ποιμένος δύναται ὅπωςδήποτε καὶ ἐπιβάλλεται κατὰ καιροῦς νὰ μεταβάλληται.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μεταβληθῆ, εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ ποιμαντικοῦ ἡμῶν ἔργου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐν Χριστῷ ἀπολύτρωσις τοῦ ἀνθρώπου.

Θὰ ἡδυνάμεθα ὅμως νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἐν τῇ πορείᾳ τῆς ἀλλαγῆς, τῆς κατὰ καιρὸν τ.ἐ. διαφοροποιήσεως τοῦ τρόπου τοῦ ποιμαντικῶς ἐργάζεσθαι, πιθανὸν εἶναι ἐκ τῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ ἐργασία προτεινομένων λύσεων καὶ μεθόδων νὰ μὴ ἔχωσιν ἀπόλυτον ἐφαρμογὴν μετὰ ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν, καθ' ὅσον ὁ τρόπος ζωῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ κοινωνικαὶ συνθηκαὶ συνεχῶς μεταβάλλονται, ἐντεῦθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία δέον νὰ ἀναζητήσῃ, πιθανῶς, νέας μεθόδους, δι' ὧν νὰ καταστή αὕτη ἰκανή, ἵνα ὁμιλήσῃ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ συγχρόνου, ἐν πολλοῖς, ταλανιζομένου ἀνθρώπου.

Ἄλλ' ὡς προαναφέρομεν, ὁ σκοπὸς τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου παραμένει ἀμετάβλητος.

Ἐν τῇ πορείᾳ τῆς παρουσίας ποιμαντικῆς - κοινωνιολογικῆς μελέτης εἴχομεν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ συμβάλωμεν εἰς τὸ γεγονός, νὰ καταστή συνειδητὴ εἰς πάντα ἐργαζόμενον περὶ τὸ ποιμαντικὸν τῆς Ἐκκλησίας ἔργον ἡ ἀνάγκη τῆς ὑφ' ἡμῶν οὐσιαστικῆς συμπαραστάσεως εἰς τὸν σύγχρονον πάσχοντα συνάνθρωπον, ἐργαζομένων ὅμως ἡμῶν καὶ σκεπτομένων ἐντὸς ὀρθοδόξων Ἐκκλησιολογικῶν κριτηρίων.

Τὸ τοιοῦτον θεωροῦμεν ἀναγκαῖον, καθ' ὅσον ἡ θεολογικῶς ὀρθὴ κατοχύρωσις τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπιτελουμένων ποιμαντικῶν ἐνεργειῶν δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὰς ἐνεργείας ταύτας τὸν χαρακτῆρα τοῦ σταθεροῦ καὶ νὰ προσδώσῃ εἰς αὐτὰς σωτηριολογικὴν - ἀπολυτρωτικὴν ἔκφρασιν. Ἄρα αἱ ὑπ' ὧν ἐνεργεῖαι δέον, ὅπωςδήποτε, νὰ προσλάβωσι καὶ θεοκεντρικὰς - χριστοκεντρικὰς διαστάσεις, οὐχὶ δὲ μόνον ἀνθρωποκεντρικὰς τοιαύτας.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΖΩΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΣΠΟΡΑΝ ΤΗΣ Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ*

4. Πέραν ὅμως τῶν προβλημάτων, ποῦ δημιουργεῖ τὸ νέον περιβάλλον, ἡ διασπορὰ παρουσιάζει καὶ δι' αὐτὴν τὴν λατρευτικὴν σύναξιν δυσκολίας. Εἶναι γνωστόν, ὅτι ζῶμεν εἰς κατάστασιν διασπορᾶς ἐν τῇ διασπορᾷ. Οἱ ἐργάται μας σπανίως ζοῦν συγκεντρωμένοι. Καὶ εἰς κάθε πόλιν εἶναι ἐπίσης διεσκορπισμένοι, ὥστε ἡ σύναξις μας νὰ εἶναι ἔργῳ καὶ λόγῳ «σύναξις τῶν πρὶν διεσκορπισμένων». Τὰς συνεπειὰς αὐτῆς τῆς καταστάσεως ἀντιμετωπίζει πρῶτον ὁ Λαός. Ὁ πιστὸς πρέπει νὰ διενύη ἰκανὴν ἀπόστασιν, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν χῶρον τῆς λατρείας. Ἡ ταλαιπωρία αὐτῆ, ἕνεκα μάλιστα τῶν μεταβαλλομένων καιρικῶν συνθηκῶν, ἐπηρεάζει πολὺ. Ἡ μετακίνησις ἐπίσης ἀπαιτεῖ ἐξόδα, ὅταν ἐκκλησιάζεται ὀλόκληρος ἡ οἰκογένεια. Καὶ μία πολυμελὴς οἰκογένεια τὸ σκέπτεται. Ὁ ἐκκλησιασμός ἐπίσης λόγῳ τῆς ἐδῶ καταστάσεως ἔχει καὶ αὐτὸς τὰς δαπάνας του, ποῦ ἐνίοτε ἐπιβαρύνονται μὲ κάποιαν ἐπὶ πλέον εἰσφορὰν ἢ ἔρανον. Τὸ ἀρνητικὸν παράδειγμα τῶν χιλιάδων τῶν ἑτεροδόξων, ποῦ κατ' ἔτος διαγράφονται ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρὸς ἀποφυγὴν «τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φόρου», ἔχει καὶ διὰ τοὺς ἰδιούτους μας ἐργάτας συνεπειὰς. Αὐτὸ τὸ πρόβλημα πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ λάβῃ ἡ ἐδῶ Ἐκκλησία ὑπ' ὄψιν, ὅταν σκεφθῇ νὰ ἐπιβάλλῃ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 24 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τεύχους.

Βεβαίως, ὁ ἀναγνώστης τῆς παρουσίας ἐργασίας θὰ ἔχῃ τὴν εὐχέριαν νὰ κρίνῃ, ἀντικειμενικῶς, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἠδυνήθημεν νὰ πλησιάζωμεν τὸ ἀπολυτρωτικὸν καὶ ἐκκλησιολογικὸν κίνητρον, τὸ ὁποῖον ὅπωςδὴποτε ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἶχομεν εἰς τὸν νοῦν, κινούμενοι ὅμως ἐντὸς τῶν πλαισίων ἐνὸς ἀγωνιῶντος κόσμου, ὁ ὁποῖος ἀναμφισβητήτως ἐπιζητεῖ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μεγαλυτέραν καὶ οὐσιαστικώτεραν ποιμαντικὴν ἀνταπόκρισιν.

Τὸ πρόβλημα ὅμως πάντοτε θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζεται μετὰ τῆς δεούσης σοβαρότητος, καθ' ὅσον λ.χ. χρειάζεται μεγάλη προσοχή, ἵνα μὴ ἡ Ἐκκλησία γίνῃ καὶ παραμείνῃ κόσμος, ἀλλ' ὁ κόσμος νὰ καταστῇ Ἐκκλησία καὶ νὰ ἀπολυτρωθῇ.

Ἄρχιμ ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ. Θ. Μ. Ph.

«ἐκκλησιαστικὸν φόρον» εἰς τοὺς ἐργάτας μας. Ἀπαιτεῖται προηγουμένως μακρὰ καὶ ἐντατικὴ προετοιμασία, ὥστε νὰ δυνηθοῦν οἱ ἐργάται μας νὰ συλλάβουν τὸν σκοπὸν καὶ τὴν σημασίαν τοῦ «ἐκκλησιαστικοῦ φόρου». Διότι κανεὶς δὲν θέλει νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐδῶ ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι κατ' οὐσίαν ἓνα ἀέπαιτικὸν τάγμα)... Ἀνωμαλίας εἰς τὸν τακτικὸν ἐκκλησιασμὸν δύναται νὰ προκαλέσῃ καὶ τὸ πρόγραμμα ἐργασίας (βάρδιαι). Αὐτὰ βοηθοῦν, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν ἀσυνέπειαν ἐνίοτε τῶν πιστῶν μας καὶ νὰ εἴμεθα ἀπέναντί των περισσότερον συγκαταβατικοί.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Ἑνορία ἀντιμετωπίζει προβλήματα ἀνάλογα ἐπίσης. Ἡ ἐξασφάλισις τῶν χώρων συνάξεως δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλος, οὔτε ἡ ἐπιθυμητή. Ἀντιμετωπίζομεν πολλάκις καταστάσεις λίαν δυσκόλους. Ὑπάρχει βεβαίως πολὺ καλὴ διάθεσις εἰς τὰς ἐδῶ Ἐκκλησίας καὶ εἴμεθα εὐγνώμονες δι' αὐτό. Ἀνταπόκρισιν εὐρίσκομεν κατὰ κανόνα εἰς τὰς παρακλήσεις μας, ἀλλὰ ἀρκετὰ προβλήματα δυστυχῶς ἀκόμη μένουσιν. Εἶπα «κατὰ κανόνα», διότι πρέπει νὰ λεχθῆ, ὅτι δὲν ἔχουν κατανοήσει ὅλοι οἱ ἱερεῖς καὶ νεωκόροι τῶν μὴ Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Χώρας αὐτῆς, ὅτι ἡ «ἀγάπη», τὴν ὁποίαν ὁ δυτικὸς Χριστιανισμὸς προτιμᾷ ὡς ἀφετηρίαν καὶ θεμέλιον τοῦ διεκκλησιαστικοῦ Διαλόγου, πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν προθυμίαν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν χώρων εἰς τοὺς αὐκ ἔχοντας, ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι) Ὀρθοδόξους. Ὅταν λοιπὸν ὁ ὀρθόδοξος ἱερεὺς ζητῆ συμπάρασταισιν ἀπὸ τὸν δυτικὸν συνάδελφόν του εἰς τὸ θέμα τοῦ χώρου καὶ δὲν εὕρισκῃ ἀνταπόκρισιν, τότε εἶναι εὐκόλον ν' ἀντιληφθῶμεν, ποῖα συναισθήματα δημιουργοῦνται εἰς τὴν καρδίαν του. Εὐτυχῶς βεβαίως τὰ παραδείγματα αὐτά, ἐξ ὧσων γνωρίζω, δὲν εἶναι πολλὰ. Ὑπάρχουν ὅμως....

Διὰ πολλὰς ἀκόμη Ἑνορίας ἡ ἐξασφάλισις ἰδίου λατρευτικοῦ Κέντρου εἶναι πόθος ἀνέφικτος. Ἡ μετανάστευσις τῆς Δ. Γερμανίας ἀντεμετωπίσθη ἀρχικῶς μὲ μόνην τὴν προοπτικὴν τοῦ συναλλάγματος, ἡρρησθή δὲ ἀπὸ κάθε πλευρὰν ἡ ψυχὴ τῶν ἐργατῶν μας. Ἐθεωρήθη ἐπίσης πάντοτε ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς προσωρινότητος. Ἡ ἔλλειψις ὅμως σταθεροῦ λατρευτικοῦ Κέντρου καὶ τῆς δυνατότητος διαμορφώσεώς του κατὰ ὀρθόδοξα πρότυπα στερεῖ τοὺς πιστοὺς μας καὶ πρὸ πάντων τὴν νέαν γενεάν τοῦ καταλλήλου λατρευτικοῦ κλίματος. Ἄλλαι ὀρθόδοξοι Κοινότητες ἔλυσαν τὸ πρόβλημα μὲ τὴν χρῆσιν κινητῶν εἰκονοστασίων. Ἡ λύσις ὅμως αὕτη δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλος, ἔπου δὲν ὑπάρχουν περιθώρια χρόνου. Μία μέση λύσις θὰ ἦτο ἡ χρῆσις μεγάλων εἰκόνων εἰς τὴν θέσιν τοῦ Εἰκονοστασίου.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ

« Ε Ο Ρ Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Ν » *

«Καθαρών»: ἱερὰ Μονή: κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ σπαθαρίου τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α, Ναρσῆ, ἐξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως πλησίον τῶν ἐν Βιθυνίᾳ πυλῶν.

«Καϊουμά: ἀρχαιοτάτη μονὴ ἐν Κων/πόλει.

Κάλαμος: παραθαλασσία κωμόπολις τῆς ἀνατολικῆς Ἀττικῆς, ΝΑ. τῆς Σιάλας Ὠρωποῦ, ἐξ ἧς κατῆγγοτο ὁ ἐπίσκοπος Εὐρίπου καὶ κτίτωρ τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης, ὅσιος Τιμόθεος (Αὐγ. 16).

Καλάνα: ὄρος εἰς τὴν περιοχὴν Βάλτου τῆς Ἱ Μητροπόλεως Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, εἰς σπήλαιον τοῦ ὁποῦο ἤθλησεν ἀσκητικῶς Ἀνδρέας ὁ ἐρημίτης (Μαΐου 15).

Καλλίστρατον: Καλλίδρομος, κλάδος τοῦ ὄρους Βερμίου ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ, ἐν ᾧ ἔλλαμψεν ἐν ἔργοις καὶ ἀσκήσεσιν ὁ ὅσιος Νικάνωρ (Αὐγ. 7).

Καππαδοκία: ἡ ἐκτεταμένη ἐπαρχία τῆς κεντρικῆς Μ. Ἀσίας, ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ ὄρους Ταύρου μέχρι τοῦ Εὐξείνου, ὀριζομένη ἀπὸ Γαλατίας, Πόντου, Ἀρμενίας, Κιλικίας καὶ Λυκαονίας.

Κασιτωλίας: πόλις τῆς Παλαιστίνης ἐπαρχίας Δαμασκοῦ.

Καρδάμυλα: κωμόπολις ἐν Χίῳ, εἰς ἣν ἐγεννήθη ὁ ἱερομάρτυς Νικηφόρος (Μαΐου 1).

Καρθαγένη: πόλις εἰς Ν.Α. Ἰσπανίαν εἰς τὴν Μεσόγειον, ἡ ἀρχαία Νέα Καρχηδών.

Καρία: περιοχὴ τῆς Ν.Δ. Μικρᾶς Ἀσίας, βρεχομένη ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Πόλις ἐν Καρίᾳ ἡ Ἀφροδισιάς καὶ ἡ ὁμώνυμος ἐπίσκοπή.

Καρχηδών: ἀρχαία πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς, εἰς τὴν σημερινὴν Τύνιδα.

Κασσάνδρα: κωμόπολις ἐν Χαλκιδικῇ, ἐξ ἧς κατῆγγοτο ὁ ἐν Θεσ/νίκη μαρτυρήσας Χριστόδουλος ὁ νέος (Ἰουλ. 27).

Κατάνη: πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Α. Ἀκτὴν τῆς Σικελίας. Ἔδρα ὁμωνύμου Ἐπισκοπῆς.

Κέρκυρα: ἡ βορειότερα νῆσος τοῦ Ἰονίου πελάγους (ἡ ἑβδόμη τῆς Ἑλλάδος). Πρῶτοι κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου οἱ ἄγιοι Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος (Ἀπρ. 29).

Ἐπεσκόπευσεν ἐν αὐτῇ ὁ ὅσιος Ἀρσένιος (Ἰαν. 19) καὶ ἐμαρτύρησεν ἡ βασιλεὺς Κέρκυρα (Ἀπρ. 29). Τεθσαύρηται ἐν αὐτῇ καὶ ἐν τῇ ἀκραιότητί του τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ὡς καὶ Θεοδώρας τῆς Αὐγούστης. Ἐκ τῆς νήσου ἤλκε τὴν καταγωγὴν ὁ Ἐπίσκοπος Χριστιανουπόλεως Ἀθανάσιος (Μαΐου 17).

Κεφαλληνία: ἡ μεγαλύτερα, εἰς ἔκτασιν, νῆσος τοῦ Ἰονίου πελάγους, ἐν ἧ καὶ ἡ ὁμώνυμος ἐπίσκοπή. Ἐν τῇ νήσῳ ἐγεννήθη, ἐκοπίασε καὶ ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ ὁ ὅσιος Ἀνθιμος (Σεπτ. 4). Ἠσκήτευσεν ὁ ὅσιος Γεράσιμος, οὗ τὸ τίμιον λείψανον ἐν τῇ ἀκραιότητί του φυλάσσεται ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσα σεβασμῖα μονῇ.

Κιανός: κόλπος τῆς Κίου, καταντικρὺ τῆς Τριγλίας ἐν Προποντίδι.

Κιλικία: ἐπαρχία τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς τὴν Ν. ἀκτὴν αὐτῆς καὶ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος, ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς Β. πλευρᾶς τῆς Κύπρου. Ἡ μακρὰ ὄροσειρά τοῦ Ταύρου τὴν χωρίζει πρὸς Β ἀπὸ τὴν Ἰσαυρίαν, τὴν Λυκαονίαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 25 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τεύχους.

ΠΡΟΣΦΟΡΑ: ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ*

4. Ποῖα τὰ προβλήματα.

Ποῖα εἶναι τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζονται συνήθως εἰς μίαν τοιαύτην ποιμαντικὴν προσπάθειαν; Περί τοῦ θέματος αὐτοῦ ἔχομεν εἰς τὴν διάθεσίν μας ἰκανὸν ὕλικὸν ἐκ διαφόρων γερμανικῶν μεγαλοπόλων.

Τὰ κυριώτερα προβλήματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται, ἀναφέρονται:

1) Εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο φύλων (ἐκλογῆς συζύγου, προβλήματα γάμου, ἐκτρώσεις, ὁμοφυλοφιλία).

2) Εἰς προβλήματα οἰκογενεῖς καὶ περιβάλλοντος (σύγκρουσις γενεῶν, οἰκογένεια καὶ συγγενικά πρόσωπα, προβλήματα ἀγωγῆς, ἐργασίας κ.ἄ.).

3) Εἰς θρησκευτικὰ προβλήματα (θεολογικά θέματα, προβλήματα προσωπικά, πίστεως, ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς κ.ἄ.).

4) Εἰς ἰδιαιτέρας καταστάσεις τῆς ζωῆς (μοναξιά, ἀπομόνωσις, ἄγαμοι μητέρες) καὶ εἰς περιπτώσεις τοξικομανῶν.

5) Εἰς ἀσθενείας (ὀργανικαὶ ἀσθένειαι, ψυχοπνευματικαὶ διαταραχαί, συμπτώματα καταπίεσεων, ἕπως ἄγχος, ἀπόγνωσις κ.ἄ.).

6) Εἰς κοινωνικὰ προβλήματα (οἰκογενειακὸν περιβάλλον, συμβάσεις, ἐργατικά θέματα, κοινωνικὴ ἀποκατάστασις, ἄστεγοι, ἔλλειψις χρημάτων πρὸς ἔκδοσιν εἰσιτηρίου κ.ἄ.).

7) Εἰς γενικὰς πληροφορίας.

5. Ποῖα ἡ προσφορά.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω θὰ τεθῆ ἴσως τὸ ἐρώτημα: Εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἡ «ποιμαντικὴ ἀπὸ τηλεφώνου» ὅλας αὐτὰς τὰς περιπτώσεις καὶ νὰ προσφέρῃ οὐσιαστικὴν βοήθειαν εἰς τοὺς ἀδελφούς; Εἰς τί συνίσταται λοιπὸν ἡ προσφορά αὐτή;

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 34 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τεύχους.

Ἐν πρώτοις ὁ προσφέρων τὴν ἀπὸ τηλεφώνου βοήθειαν τίθεται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὴν διάθεσιν ἄλλων καὶ εἶναι ἕτοιμος διὰ μίαν συνομιλίαν, ὡσάκις θὰ κληθῆ πρὸς τοῦτο ἀπὸ τηλεφώνου.

Εἰς τί συνίσταται ἡ συνομιλία αὕτη; Ποῖαι αἱ κύριαι ἐπιδιώξεις τῆς;

Ἔργον τοῦ ἀσκοῦντος τὴν διακονίαν αὕτην εἶναι κατὰ τὴν συνομιλίαν νὰ ἀκούῃ μεθ' ὑπομονῆς τὸν ἄλλον καὶ νὰ προσπαθῆ νὰ διασαφηνίξῃ, ὥστε νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ συνειδητοποιήσῃ πλήρως τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται.

Ἔργον του εἶναι ἀκόμη νὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ βοηθῆ, ὥστε νὰ ὀδηγῆται εἰς μίαν ἀπόφασιν.

Ἀποστολὴ του τέλος εἶναι νὰ παραπέμπῃ εἰς ἄλλα πρόσωπα, ἀναλόγως τῆς περιπτώσεως, τὰ ὁποῖα θὰ παράσχουν εἰς τὸν ζητοῦντα βοήθειαν περαιτέρω συμπαράστασιν.

Εἶναι, ὅμως, ὅλα αὐτὰ δυνατά, ἐὰν τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον προσφεύγῃ εἰς τὸν τηλεφώνον, δὲν ἐπιθυμῆ προσωπικὴν συνάντησιν;

Συμφώνως πρὸς τὰς σχετικὰς στατιστικὰς, μόνον 3-5% τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα τηλεφωνοῦν, ἐπιμένουν εἰς τὴν ἀνωθυμίαν. Τὰ περισσότερα συνεχίζουν τὴν συνομιλίαν περὶ τὰ 30-50 λεπτὰ τῆς ὥρας, ἀνακοινώνουν τὸ ὄνομά των καὶ ἐκφράζουν τὴν ἐπιθυμίαν μιᾶς συναντήσεως, ἢ ὁποῖα πραγματοποιεῖται ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν ᾧ ὥρον, τὸν ὁποῖον ἀνεφέρομεν.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ ἔργον τῆς «ποιμαντικῆς ἀπὸ τηλεφώνου» εἶναι δυσκολώτατον καὶ προϋποθέτει ἀκλόνητον πίστιν καὶ θερμὴν ἀγάπην, ὥστε νὰ δυνηθῆ νὰ «φυτρώσῃ» καὶ νὰ «αὐξήθῃ» ἡ ἐλπίς, ἐκεῖ ὅπου βασιλεύει ἡ ἀπόγνωσις καὶ τὸ ἀδιέξοδον.

Ἄλλὰ οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου πρέπει νὰ εὐρίσκουν τὴν ἐφαρμογὴν των καὶ νὰ δίνουν θάρρος καὶ ἐλπίδα τόσον εἰς τοὺς ἐργάτας τῆς «ποιμαντικῆς ἀπὸ τηλεφώνου», καθὼς καὶ εἰς ἄλλους τοὺς ζητοῦντας βοήθειαν:

«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε». «Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον» (Ἰωάν. 16,33).

Πρεσβυτέρα ΑΝΤΩΝΙΑ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΣΤΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ*

1. Ἡ νύκτα τῶν Χριστουγέννων.

Τὸ πρῶτο ποίημα τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ χωρίζεται σὲ πέντε μέρη. Τὰ δυὸ πρῶτα τετράστιχα ἀποτελοῦν τὸ πρῶτο μέρος. Σ' αὐτὸ δίδεται ἀνάγλυφα ἓνα χαρούμενο Χριστουγεννιάτικο χρῶμα. Κάτω ἀπὸ τοὺς μελωδικούς ἤχους τῆς καμπάνας, μᾶνα καὶ παιδιὰ προφέρουν γεμάτοι ἀπὸ ἔκσταση τῆς γλυκειᾶς αὐτῆς λέξης, ποὺ κάνει ὀλόκληρο τὸν κόσμον, σὰν μιὰ τεράστια χορωδία, ἀσταμάτητα νὰ τραγουδεῖ. Τραγουδία χαρᾶς, τραγουδία ἐλπίδος, σὰν νὰ ἐπαναλαμβάνεται ἡ σικηνὴ τῆς Ἱερουσαλῆμ, ὅπου χιλιάδες κόσμου ὑποδέχονται τὸ Σωτῆρα μ' ἀλλαγματοὺς χαρᾶς, μὲ ὕμνους, μὲ τραγουδία. Καὶ τώρα, ὅπως τότε, ὅλος ὁ κόσμος γιορτινὸς στὸν ντύσιμο καὶ στὴν ἔκφραση τοῦ προσώπου ὑποδέχεται τὸ θεῖο Βρέφος τῆς Βηθλεὲμ, ποὺ κι' ἂν πέρασαν τόσα χρόνια, πάντα στὶς καρδιὰς τῶν ἀνθρώπων μένει τὸ μικρὸ, ἀγνό, ἄδολο Βρέφος. Παραμερίζονται πάθη, μίση, προσωπικὲς διαφορὲς, κοινωνικὲς διακρίσεις, λυώνουν οἱ πάγοι τῆς ἀδιαφορίας μπρὸς στὴ θερμὴ παρουσία καὶ στὴν παιδικὴ ἀθωότητα τοῦ μικροῦ Ἰησοῦ. «Χαῖρε ἡ κτίσις ὅλη» ἀναφωνεῖ ὁ ψαλμωδὸς τῆς Ἐκκλησίας, στὴν προσπάθειά του νὰ ἀποδώσῃ τὴν γενικὴ ἀλλαγὴ σ' ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα.

Μὰ ὁ ποιητὴς δὲν σταματᾷ ἐδῶ. Φεύγει ἀπὸ τὴ γῆ. Ἀνεβαίνει στὰ οὐράνια, ὅπου τῆς μοναδικῆς ἐκείνης νύχτας στολιζόνται κι' αὐτὰ γιορτινά. Πολύχρωμα πετράδια γειμίζουν τὸν οὐράνιο θόλον, ποὺ ἀνάμεσά τους φαντάζει ἓνα, ξέχωρα ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα. Ἐνα ἀστὲρὶ ποὺ πρῶτο ἴσως ἀπ' ὅλη τὴν πλάση γνωρίζει τὸ μεγάλο μυστικόν. Εἶναι τ' ἀστὲρὶ ποὺ φωτίζει, ὀδηγεῖ καὶ ξεκουράζει τοὺς τρεῖς σοφοὺς ἀπὸ τὰ βᾶθη τῆς Ἀσίας νὰ τοὺς δεῖξῃ, νὰ τοὺς φανερώσῃ τὸ μεγάλο μυστικόν, γι' αὐτὸ ποὺ σὲ λίγο θὰ γιορτάζῃ καὶ θὰ χαίρεται ὅλη ἡ Θεϊκὴ δημιουργία, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ.

Στὰ δυὸ ἐπόμενα ὅμως τετράστιχα, δεύτερο μέρος τοῦ ποιήματος, ὁ ποιητὴς ξαναγυρίζει στὴ γῆ. Κοντὰ στὸν ἄνθρωπον. Πλάι του. Κι' ἐκεῖ, ἔξω ἀπὸ τὴ γιορτινὴ ἀτμόσφαιρα τῆς ἡμέρας, ἓνα δράμα φοβερὸ ἔρχεται νὰ περιορίσῃ τὴν χαρὰ, νὰ προσγειώσῃ τὸν ἄνθρωπον στὴ φοβερὴ πραγματικότητα. Τὸ δράμα τῆς χήρας μὲ τὰ ὀκτῶ ὄρφανὰ συγκλονίζει κυριολεκτικὰ τὸν ποιητὴ. Τὸν συνεφέ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 28 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τεύχους.

νει. Τὸν προσγειώνει ἀπὸ τὸν ζέφρονο καλπασμὸ καὶ τὸν ἀχαλίνωτο ἐνθουσιασμὸ του. Ἐκεῖ, πού δὲν φτάνουν οἱ γιορτινοὶ χτύποι τῆς καμπάνας. Δὲν φτάνει τὸ μεγάλο μήνυμα. Γιατὶ ἡ μάνα δὲν νοιώθει πιὰ τίποτα, δὲν γνωρίζει κανένα. Ξεχνᾷ τὴν πείνα τῆς, μιὰ καὶ τῶν παιδιῶν τῆς ἡ πείνα τῆς ξεριζώνει τὰ σωθικά.

Φοβερὰ ἐπηρεασμένος ὁ ποιητὴς ἀπ' τὸ τραγικὸ αὐτὸ περιστατικὸ τῶν δύο προηγούμενων στροφῶν, ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρὰ τῆς ζωῆς, τὴν τόσο τραγικὴ καὶ τόσο μόνη, ἔρχεται στὸ τρίτο μέρος τοῦ ἔργου του. Ἐκεῖ, ὅπως ὁ ἴδιος λέει, δὲν φτάνουν πιὰ Χριστουγεννιάτικοι ἤχοι, χαρούμενα τραγοῦδια, ἀγγελικὲς φωνές. Στὴ θέση τους ὑπάρχουν δάκρυα, πόνος, λύπη, πίκρα, θάνατος. Θάνατος! Τὴ μέρα πού ἔρχεται ἡ Ζωή!

Τρία τετράστιχα ἀφιερώνει σ' αὐτὸ τὸ ξέσπασμα τῆς ψυχῆς του. Μιὰ σιδερένια ἀρπάγη, μὲ κρίκους τὴν πείνα, τὴ γύμνια, τὴν ὀρφάνια, τοῦ σφίγγουν τὴν καρδιά κι' ἀναλογίζεται τὸ πόσο πραγματικὰ θὰ πονοῦσε Ἐκεῖνος πού λίγο ἀργότερα θὰ πῆ: «Περίλυπος ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου». Ἐκεῖνος πού σκοπὸ Του εἶχε, μὲ τὸν ἔρχομό Του, νὰ διαλύσῃ τῆς νύχτας αὐτῆς τὴ σκοτεινιά.

Καὶ τότε ὁ ἄνθρωπος ἄλλο δὲ βαστά. Ξεσπᾷ ὁ ποιητὴς. Τρέχει ὁ λογισμὸς. Κι' ἡ πέννα του πικρόχολα τὰ βάζει μ' ὄλους καὶ μὲ ὄλα. Σ' ἓνα τετράστιχο, πού χρησιμοποιεῖ σὰν ἐπαῶδὸ καὶ στὸ τέλος τοῦ ποιήματος, σπάει τὰ δεσμὰ τῆς φυλακῆς του. Θυμματίζει τὴν παγερὴ θεωρία τῆς ἀνθρώπινης ἀπονείας καὶ μέσα στὴ νύχτα ἐκείνη ἀναφωνεῖ: «Θέλω νὰ φύγω». Νὰ φύγω μακριὰ ἀπὸ τὴ βοή καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ, τί σκληρὴ ὁμολογία! Οἱ ἄνθρωποι εἶναι κακοί.

Σὰν νὰ καθησύχασε κάπως, στὴ συνέχεια, τὴν ἐπαναστατημένη του ὑπαρξή, ψάχνει γιὰ ἀποκούμπι. Θέλει κάπου νὰ ξεκουραστῆ. Νὰ δικαιολογήσῃ καὶ νὰ δικαιολογηθῆ. Καὶ μέσα ἀπ' τις στιγμὲς τῆς περισυλλογῆς του ξεπετιέται μιὰ ἀλήθεια. "Ἐνα μεγάλο πρόβλημα. Τὸ μεγάλο ἐρωτηματικὸ ὅλων τῶν χριστιανῶν σ' ὄλους τοὺς αἰῶνες. Γιατὶ νὰ ὑποφέρουμε ἐδῶ, ἂν θέλουμε νὰ εἴμαστε κοντὰ στὸν Χριστό. Μὰ κι' αὐτὸ τὸ πρόβλημα δὲν τὸ προβάλλει ἄμεσα. Ἀπὸ τὸ τέλος ξεκινᾷ. Ἀπ' τὴν ἀπάντησή.

Εἶναι τὸ τέταρτο μέρος τοῦ ἔργου. Γεννιέται ὁ Χριστός. Ἡμέρα χαρᾶς, πανηγυριοῦ. Κι ὅμως τὴν ἡμέρα αὐτὴ πεθαίνει ἓνας λαός. Τίμημα βαρὺ γι' αὐτὴ τὴν χαρὰ. Βαρύτερο ἀκόμα γιὰ τὴν παντοτεινὴ χαρὰ. Θυσία... "Οχι λαμπάδες καὶ κεριά. "Οχι σταυροὺς καὶ μεγάλες μετάνοιες. Καρδιὲς ζητᾷ ὁ Χριστός. Ἀδιάκοπη

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ

ΤΟΥ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

κ. Χ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ε. Ρ. Τ.

Ὁ Ἀστυνομικὸς Διευθυντὴς Ἀθηνῶν κ. Χαράλαμπος Παπαγεωργίου παρεχώρησε συνέντευξιν πρὸς τὴν Ε.Ρ.Τ. ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει. Ἡ συνέντευξις αὕτη μετεδόθη ἀπὸ τὴν ἐκπομπὴν «Τὰ χρονικὰ τῆς ἡμέρας».

Ὁ κ. Χ. Παπαγεωργίου ἀνεφέρθη εἰς τὴν δραστηριότητα τῆς Διευθύνσεως κατὰ τὸ λήξαν ἔτος, ἣτις ἐκάλυψε τόσον τὸν χῶρον τῶν γενικῶν καθηκόντων τῆς Ἀστυνομίας, τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀσφαλείας, τάξεως καὶ ἡσυχίας τῶν πολιτῶν, ὅσον καὶ τὸν εἰδικὸν χῶρον, τὴν βελτίωσιν τ.ἔ. τῶν σχέσεων αὐτῆς μετὰ τὸ κοινόν. Ἰδιαιτέραν ἔμφασιν προσέδωκεν ὁ κ. Διευθυντὴς εἰς τὸ δευτερον τοῦτο θέμα καὶ ἠὺχαρίστησε θερμῶς τοὺς πολίτας, οἵτινες σπουδαίως συνεβάλοντο εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ καθόλου ἔργου τῆς Ἀστυνομίας.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ κ. Διευθυντὴς ἀνεφέρθη εἰς εἰδικώτερα προβλήματα, τὰ ὅποια ἀντιμετωπίζει ἡ Πρωτεύουσα, ὡς τὸ κυκλοφοριακόν, ἡ προστασία τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ, ἡ κοινὴ ἡσυχία, ἡ προστασία τῶν ἡθῶν, ἡ καθαριότης καὶ ὑγιεινὴ τῆς πόλεως, καὶ ἀνέφερε τὰ μέτρα τῆς Ἀστυνομίας πρὸς ἐπίλυσίν των.

Εἰς τὸ θέμα τῆς ἐγκληματικότητος ὁ κ. Χ. Παπαγεωργίου παρετήρησεν ὅτι μία μεγάλη πόλις, ὡς αἱ Ἀθῆναι, διευκολύνει γενικῶς τὴν κίνησιν τῶν κακοποιῶν. Διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τοὺς πολίτας, ὅπως, παραλλήλως πρὸς τὰ ἀναγκαῖα μέτρα αὐτοπροστασίας των, βοηθήσωσι τὸ πράγματι δυσχερὲς ἔργον τῆς Ἀστυνομίας.

Εὐχαριστήσας, τέλος, πάντας τοὺς συμβαλόντας πρὸς ἐπιτυχίαν καὶ προβολὴν τοῦ ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τῆς Διευθύνσεως τῆς Ἀστυνομίας ἀναληφθέντος σπουδαιοτάτου κοινωνικοῦ ἔργου, ἐξέφρασε τὰς εὐχὰς τοῦ Σώματος πρὸς πάντας διὰ τὰς ἐορτὰς καὶ τὸ νέον ἔτος.

θυσία. Οὐσιαστικὴ. Βοήθεια σ' ὅποιον πονᾷ, σ' ὅποιον πεινᾷ, σ' ὅποιον διψᾷ. Στὸν ἀνήμερο, στὸν συνάνθρωπο, στὸν «Πλησίον».

Μὰ εἶναι τόσο δύσκολο; Μᾶλλον! Ἡ πραγματικότητα κι' ἡ ζωὴ στὴν καθημερινότητά της τὸ ἀποδεικνύουν. Καὶ ὁ ποιητὴς μετὰ τὸ τελευταῖο του τετράστιχο κλείνει τὸ ἔργο του καὶ ἀναφωνεῖ: Θέλω νὰ φύγω, γιατί οἱ ἄθροποι εἶναι κακοί.

(Συνεχίζεται)

ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Ο ΣΙΑ ΦΙΛΟΘΕΗ (1522 - 1589)

Στὸ Ψυχικὸ σώζεται ἀκόμη μέχρι σήμερα τὸ προσωπικὸ κελλί της. Σ' αὐτὸ ἡ ἁγία κλεινόταν συχνὰ γιὰ νὰ προσευχηθῆ, νὰ ἀσκηθῆ καὶ νὰ κρυφθῆ. Γιὰ τὸ ἔργο της καὶ τὸ πρόγραμμά της στὰ δύσκολα ἐκεῖνα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας συνήθιζε νὰ λέγη:

«Τοῦτο τὸ ράσο ποὺ φορᾶμε ἀδελφές μου δὲν τὸ φορᾶμε μόνο γιὰ μετάνοιες καὶ προσευχές, γιὰ νὰ σώσουμε τὴν ψυχὴ μας! Θὰ ἦταν πολὺ ἐγωϊστικὸ νὰ φροντίζουμε μόνο γιὰ μᾶς. Ἐκεῖνος ποὺ σταυρώθηκε γιὰ τὸν κόσμον θέλει νὰ βοηθήσουμε τὸν συνάνθρωπό μας. Νὰ περπατᾶμε καθημερινὰ ἀνάμεσα στοὺς πονεμένους καὶ ἀγραμμάτους καὶ τοὺς αἰχμαλώτους. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργο ποὺ ζητάει ἀπὸ μᾶς ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ σκλαβωμένο Γένος».

«Ὡφθης ὄρφανῶν τροφός καὶ μήτηρ
καὶ πάντων ἀδικουμένων ἡ ἀντίληψις,
τῶν ἐν νόσοις ἴασις, αἰχμαλώτων λύτρωσις
καὶ τοῖς ἐν λύπαις, πάνσεμνε, χαρὰ τοῖς ψάλλουσι».

★

Οἱ Τοῦρκοι ὅμως δὲν μποροῦν πιά νὰ ἀνεχθοῦν τὸ ἐθνικὸ καὶ ἐκκλησιαστικὸ ἔργο τῆς Φιλοθέης Μπενιζέλου, ποὺ ὀλοένα μεγαλώνει. Ζητοῦν εὐκαιρία νὰ καταστρέψουν τὸ ἔργο της καὶ τὴν ἴδια. Καὶ ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ εὐκαιρία ἐρχεται! Εἶναι ἡ νύχτα τῆς τρίτης Ὀκτωβρίου τοῦ 1588. Ἡ ἁγία μὲ τὶς ἀδελφές Μοναχές βρίσκεται στὸ Μετόχι τοὺς στὰ Πατήσια. Στὸ ἐκκλησιάκι τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου κάθουν ὀλονυχτία στὴν μνήμη τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου. Αὐτὴ τὴν ὥρα βρίσκουν μερικοὶ Τοῦρκοι καὶ πηδοῦν μέσα. Δένουν τὴν ἁγία στὸν λευκὸ μαρμάρينو στύλο ποὺ μέχρι σήμερα μένει ἀκίνητος στὸν τραγικὸ ἐκεῖνο ἱστορικὸ χῶρο, καὶ τὴν μαστιγώνουν ἀλύπητα, μέχρι ποὺ «...ἀπὸ τὰς περισσὰς μαστιγῶν καὶ τὰ τραύματα ἄφησαν αὐτὴν ἡμιθανή...», ἐνῶ οἱ ἄλλες ἀδελφές μοναχές μπόρεσαν καὶ ἔφυγαν μέσα ἀπὸ τὴν εἰδικὴ κρύπτη ποὺ ὑπῆρχε.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 31 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τεύχους.

Σπάραξαν ἀπὸ πόνο οἱ μοναχὲς, σὰν ἦρθαν καὶ τὴν βρῆκαν. Εἶχε συρθῆ μὲ πληγωμένο τὸ κορμὶ στὸν στύλο, ἔξω ἀπὸ τὸν περίβολο τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου καὶ εἶχε παραδοθῆ στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ: «γενναία καρδιά, ἀκατάβλητο θάρρος, θέλησι ἀλύγιστη, παντοδύναμι πίστι, ὑπομονὴ καὶ θεία ἀγάπη».

Ἡ πνευματικὴ Μάνα τῶν Ἀθηνῶν μεταφέρεται ἀμέσως ἄρρωστη βαρεῖα στὸ προάστειο τῆς Ἁγίας Φιλοθέης. Τὴν τοποθετοῦν στὴν κρύπτη της, ὅπου μέχρι σήμερα καίει ἄσβηστο καντήλι στὴν ἱερὴ μνήμη της μπροστὰ στὴν εἰκόνα της. Καὶ κεῖ, ἐξαντλημένη ἀπὸ τὶς βαναυσότητες τῶν δημίων της περνᾷ τὶς ὕστατες ὥρες της.

«Ἡ δὲ Ὅσια Φιλοθέη ἐπὶ τούτω
πολλὰς εὐχαριστίας τῷ Θεῷ ἀναπέμπουσα,
μετ' ὀλίγον καιρὸν τῶν πληγῶν ἐκείνων
ἐδέξατο τὸ μακάριον τέλος
καὶ ἀπῆλθε πρὸς τὰς οὐρανίους χοροσταςίας».

★

Ἦταν τὸ ἔτος 1589, στὶς 19 Φεβρουαρίου, ὅταν παρέδωσε τὸ πνεῦμα.

Τὴν ἔθαψαν στὸ δεξιὸ μέρος τοῦ Ἱεροῦ Βήματος τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου. «Ἡ Φιλοθέη τῶν τῆδε μεταστᾶσα, χαίρουσ' ἀνήλθε πρὸς μονὰς οὐρανίους».

Τὸ 1821 μετέφεραν τὸ ἱερὸ σῶμα της στὸν Μητροπολιτικὸ ναὸ Ἀθηνῶν, ὅπου μέχρι σήμερα φυλάγονται τὰ ἅγια λείψανά της.

Ἡ ἁγία Φιλοθέη «ἐξελέξατο τὴν ἀγαθὴν μερίδα, ἣτις οὐκ ἀφαιρεθῆσεται ἀπ' αὐτῆς».

★

Καὶ οἱ αἰῶνες κράτησαν ἄσβηστη τὴν μνήμη της. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τὴν τιμᾷ ἀνάμεσα στοὺς Νεομάρτυράς της καὶ τὸ Ἔθνος ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνη του. Ἐνῶ ὁ ὑμνωδὸς ψάλλει μέσα ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τῆς Ὁσιομάρτυρος Φιλοθέης:

«Χαίροις τῶν Ἀθηνῶν ἡ λαμπάς, ἡ ἐν τῷ βίῳ καιομένη καὶ φαίνουσα, ἡ πίστις δι' εὐποίας καὶ διὰ βίου ἀγνοῦ τὰς πρὸς σὲ φοιτώσας ἐκδιδάσκουσα...».

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ *

Κατὰ τὰ σχετικῶς μεταγεῖ ἑστέρα μοναχικὰ τυπικὰ (Τριψίδιον, Τυπικὸν τοῦ ἁγίου Σάββα) ἡ διανομὴ τῶν βατῶν ἐγένετο μετὰ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ ὄρθρου, κατὰ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ ν' ψαλμοῦ, συγχρόνως πρὸς τὸν ἀσπασμὸ τοῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν (σήμερα ὁ ψαλμὸς λέγεται χύμα καὶ δὲν γίνεται ἀσπασμὸς τοῦ Εὐαγγελίου στὰς ἐνορίας). Ἡ ἀλλαγὴ ἐγένετο προφανῶς γιὰ νὰ κρατοῦν οἱ μοναχοὶ τὰ βατὰ ὄχι μόνον κατὰ τὴν λιτανείαν καὶ τὴν θεῖαν λειτουργίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ὄρθρον. Κατὰ τὸ νεώτερον δὲ Τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τὸ ἰσχύον δηλαδὴ Τυπικὸν, ἡ διανομὴ μετετέθη μετὰ τὸ ἐξαποστειλᾶριο « Ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν », ὁπότε ἀναγινώσκειται ἡ εὐχὴ καὶ ἡ διανομὴ τῶν βατῶν γίνεται κατὰ τὴν ψαλμωδίαν τῶν αἰνῶν. Ἡ μετάθεσις ἐγένετο πιθανὸν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν μετάθεσιν τοῦ ἑωθινοῦ εὐαγγελίου γιὰ νὰ παρίσταται περισσότερος λαὸς, πάλιν ἐπὶ τῇ προοπτικῇ τῆς ἐνάρξεως τῆς λιτανείας, ποὺ κατὰ κάποιαν μαρτυρίαν ἤρχιζε στὸ τρίτον ἰδιόμελον τῶν αἰνῶν « Ἐξέλθετε ἔθνη, ἐξέλθετε καὶ λαοί... », κατὰ τὸν γνωστὸ καὶ ἀπὸ ἄλλες περιπτώσεις λειτουργικὸ συνειρμό.

Ἡ λιτανεία στὰς πόλεις καθηργήθη, καθὼς φαίνεται, κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν. Ἡ τελευταία μαρτυρία παρέχεται γιὰ τὴν ἐνοριακὴν πράξιν ἀπὸ τὸ Τυπικὸν τῆς ἁγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης, ποὺ ἀναφέραμε. Ὁ Συμεὼν μάλιστα εἶχε συντάξει καὶ δύο ὠραῖες εὐχές, ποὺ ἐλέγοντο προφανῶς ἐναλλάξ κατ' ἔτος, πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας, ἅμα τῇ ἀφίξει τῆς λιτῆς « μετὰ τὸ 'Κύριε ἐλῆθσον' ».

Καίτοι μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν δὲν ἐπανῆλθε ἡ συνήθεια τῆς τελέσεως τῆς ἀρχαίας λιτανείας κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βατῶν, ἡ ἀνάγνωσις τῆς εὐχῆς καὶ ἡ διανομὴ τῶν βατῶν διετηρήθη μέχρι σήμερα στοὺς αἰνοὺς, καὶ γίνεται τότε γιὰ νὰ κρα-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τεύχους.

τοῦν τοὺς κλάδους οἱ πιστοὶ κατὰ τὴν θεία λειτουργία. Ὁ χρόνος κρίνεται ἴσως ἀκατάλληλος, γιατί δὲν παρίσταται ὅλος ὁ λαός. Ἐχω τὴ γνώμη, ὅτι δὲν ἀρμόζει νὰ μετακινηθῇ ἡ διανομὴ τῶν βατῶν γιὰ τὸν λόγο αὐτόν. Οἱ ὀλίγοι παριστάμενοι θὰ λάβουν τότε ἀπὸ τὸν ἱερέα τοὺς κλάδους των. Ἡ διασάλεισις τῆς τάξεως δὲν εἶναι ἀποχρῶν λόγος μεταθέσεως καὶ γιατί δὲν θὰ παρίσταται πολὺ πλῆθος καὶ γιατί τέτοιου εἴδους μετακινήσεις, ἂν γίνωνται βέβαια μὲ εὐπρέπεια, δὲν εἶναι ἄγνωστες στὴν λατρεία μας, οὔτε καὶ τὴν ζημιώνουν. Τὸ παράδειγμα τῆς διανομῆς τῶν ἀνθέων τῆς Ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ καὶ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, ποὺ γίνεται στὰς ἐνορίας στὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας, δὲν εἶναι εὐστοχο. Ἐδῶ ἡ διανομὴ γίνεται γιὰ νὰ κρατήσουν οἱ πιστοὶ τὰ βατὰ κατὰ τὴν λιτανεία καὶ κατὰ τὴν θεία λειτουργία, ἣ ἔστω μόνο κατὰ τὴν θεία λειτουργία, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἑορταζομένου γεγονότος. Ἡ ὑμνογραφία ὀμιλεῖ ρητῶς γιὰ τοὺς πιστοὺς, ποὺ φέρουν «τὰ τῆς νίκης σύμβολα» καὶ ὑποδέχονται καὶ πάλι τὸν βασιλέα τῆς δόξης, τὸν νικητὴ τοῦ θανάτου, τὸν ἐρχόμενο Κύριο. Στὸ τέλος τῆς λειτουργίας εἶναι ἀργά.

Τὸ παράδειγμα τῆς λύσεως, ποὺ ἐδόθη ἀπὸ τὴν νεωτέρα ἐνοριακὴ πρᾶξι γιὰ τὸν ἀσπασμὸ τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὰς Κυριακάς, μπορεῖ νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ ὡς καθοδηγητικὸ ὑπόδειγμα. Μετὰ τὴν διανομὴ στοὺς παρόντας κατὰ τοὺς αἵνους, θὰ μπορούσε νὰ τοποθετηθοῦν οἱ κλάδοι παρὰ τὴν εἴσοδο τοῦ ναοῦ, ἢ παρὰ τὸ προσκυνητάριο, καὶ νὰ ἐπιδίδωνται στοὺς εἰσερχομένους ἀπὸ ἓνα δεῦτερο ἱερέα, ἂν ὑπάρχη, ἢ ἀπὸ ἓνα ἄλλο πρόσωπο. Τὸ ὅτι δὲν θὰ παίρνουν τὰ βατὰ «ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἱερέως» θὰ εἶναι, ἴσως, τὸ μόνο ἀνεπιθύμητο. Αὐτὸ θὰ παροτρύνῃ ἐνδεχομένως τοὺς πιστοὺς νὰ προσέρχωνται ἐνωρίτερον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ τὸ Εὐαγγέλιο κατὰ τὴν Κυριακὴ δὲν τὸ ἀσπάζονται ὅλοι, ὅταν τοὺς προσφέρεται ἀπὸ τὸν ἱερέα πρὸς ἀσπασμὸ, ἀλλὰ καὶ στὸ προσκυνητάριο. Ἡ διανομὴ τῶν βατῶν στὸ τέλος τῆς λειτουργίας ζημιώνει οὐσιαστικὰ τὴν πρᾶξι αὐτῇ, γιατί οὔτε καὶ πρὸς τὴν παράδοσι εἶναι σύμφωνος, οὔτε καὶ πρὸς τὸν σκοπὸ καὶ τὸ νόημα τῆς διανομῆς των.

ΣΥΜΒΟΛΙΚΗ ΙΣΑΡΙΘΜΙΑ

Τὸ ἀπολυτικίον τῆς γιορτῆς τοὺς ὀνομάζει τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχες «τρεῖς μεγίστους φωστῆρας τῆς τρισηλίου θεότητος». Ὅντως, ὁ Βασίλειος, ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Γρηγόριος, μέγιστα ἄστρα στὸ νοητὸ στερέωμα τῆς Ἐκκλησίας, φωτοδοτοῦν τὴν οἰκουμένην μὲ τὸ τρισυπόστατον ἀλλὰ καὶ μοναδικὸν φῶς τῆς Θεότητος.

Σ' ἐκείνῃ ὀφείλεται τὸ ἀθάνατον φέγγος τοὺς. Αὐτὴ ἡ ἀνθρώπινη τριάδα ἔχει πάρει τὴν λάμψιν τῆς ἀπὸ τῆς Ἁγίας Τριάδος. Τὴν πίστεψαν φλογερά. Τὴν θεολόγησαν βαθειά. Τὴν διακόνησαν μ' ἀπαράμιλλον ζῆλον. Κορυφαῖα ἀναστήματα τῆς Θείας Χάρης καὶ οἱ τρεῖς, δόξασαν καὶ δοξάζουν μὲ τὴν ζωὴν τοὺς καὶ μὲ τὴν διδασκαλίαν τοὺς τὸν Ἕνα καὶ τριαδικὸν Θεόν.

Τρεῖς αὐτοί, τρεῖς καὶ οἱ ὑποστάσεις, τὰ πρόσωπα τῆς μιᾶς Θεότητος. Μιὰ εὐλογημένη σύμπτωση, ποὺ μᾶς παρέχει ἡ κοινὴ τοὺς γιορτῆ. Μιὰ σύμπτωση, ποὺ εὐνοεῖ κάποιους εὐλαβικοὺς λογισμοὺς γύρω ἀπὸ τὸν καθένα.

Γιατὶ ἂν ἕνα εἶναι τὸ φῶς ποὺ τοὺς δόθηκε, ὅμως θὰ μπορούσαμε, μὲ λίγη συμβολικὴ φαντασία, νὰ διακρίνουμε πάνω στὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἅγια ἀνθρώπινα πρόσωπα μιὰ ἐπὶ μέρους ἀντιστοιχίαν πρὸς τὰ θεῖα πρόσωπα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πῆραν ὅση λάμψιν κρατοῦν στοὺς αἰῶνες.

Μιὰ ἀντιστοιχία τοῦ Βασιλείου πρὸς τὸν Πατέρα, τοῦ Χρυσόστομου πρὸς τὸν Υἱὸ καὶ τοῦ Γρηγορίου πρὸς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Δὲν εἶναι βέβηλη ἀντιστοιχία. Γιατὶ βρίσκεται μέσα στὴν ἀλήθειαν πὼς οἱ Ἅγιοι αὐτοὶ ὅτι ἔχουν, τὸ ἔχουν σὺν ἐλεημένοι ἀπὸ τὸν Θεὸ ἄνθρωποι.

Μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τοὺς, μὲ τὸν βίον τοὺς, μὲ τὸ ἔργον τοὺς, θυμίζουσιν ὁ καθένας, πιδὸ πολὺ ἀπὸ τοὺς ἄλλους δύο, ἕνα πρόσωπον τῆς Τριάδος. Σὺν νὰ εἶναι ὁ καθένας ἐμψυχοδοξαστι-

κὸ τοῦ Θεοῦ προσώπου, πὸ λὲς καὶ τὸ μιμεῖται κάπως ιδιαίτερα, κάπως πιὸ ἐμφαντικά.

Μὲ υποβάλλει ἡ ἰδέα πὸς ὁ Βασίλειος ἀντιφεγγίζει τὸν Πατέρα. Τὸ σοβαρὸ ἦθος του, τὸ ἐπίθετό του «Μέγας», ἡ ἐπιβολὴ του στὸ χριστιανικὸ περιβάλλον τῶν καιρῶν πὸ ἐξῆσε σὰν νὰ δίνουν ἐρείσματα σὲ μιὰ τέτοια ἰδέα. Ἀλλά, παράλληλα, ἡ ἐνεργὸς ἀγάπη, πὸ ἐδειχνε μὲ ἄφθαστη ἐπίδοση, σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀδιάκριτα, τί ἄλλο παρὰ τονίζει ἄφθαστα τὴν ὑπενθύμιση τοῦ Οὐρανίου Πατέρα, πὸ, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιο, «τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροῦς καὶ ἀγαθοῦς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους» (Ματθ. ε' 45);

Μὲ υποβάλλει ἡ ἰδέα πὸς ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἀντιφεγγίζει τὸν Υἱό, τὸν Λόγο. Ποιὸς ἀπὸ τοὺς Δασκάλους τῆς Ἐκκλησίας διακόνησε τὸν ἄμβωνα μὲ τὴν ἐπιτυχία ἐκείνου; Ποιὸς, ὅπως ὁ πρεσβύτερος τῆς Ἀντιοχείας καὶ κατόπιν πατριάρχης τῆς Βασιλίδος, ὑπομνημάτισε πλατύτερα, σὲ μιὰν ἀπέραντη ἐξηγητικὴ τοιχογραφία, μὲ χρώματα τόσο ζωνρά, μὲ πειθῶ τόσο συναρπαστικὴ, τὸν Λόγο τῆς Γραφῆς; Ποιὸς ἔκανε τὸν Χριστὸ τόσο ὄρατό, τόσο ἀπτό, σὰν Σωτῆρα λατρευτὸ μας;

Καὶ ἀκόμη. Ἄν γιὰ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ ἰσχύη ὅτι «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο», δὲν μᾶς τὸ θυμίζει κάπως ὁ Χρυσόστομος, μὲ τὸ ὁμιλητικὸ καὶ κηρυκτικὸ του ἔργο, μὲ τὸν κατ' ἐξοχὴν πρακτικὸ χαρακτῆρα του σὰν ποιμένος;

Μὲ υποβάλλει, τέλος, ἡ ἰδέα πὸς ὁ Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος, ὁ αἰθέριος Γρηγόριος, ἀντιφεγγίζει τὸν Παράκλητο. Καὶ ἐδῶ βρίσκω στοιχεῖα πὸ τὴν εὐνοοῦν. Καρδιὰ λεπτὴ καὶ αἰσθαντικὴ. Φύση ποιητικὴ καὶ φιλόσοφη. Ἄνθρωπος πνευματέμφορος σὲ ὅλα του. Ὅχι δὲξὺς στὴ συμπεριφορὰ, ἀλλὰ παρακλητικός. Ὅχι βαρὺς στὴ σκέψη, ἀλλὰ φτερωτός. Ἐραστής τῆς θείας θεωρίας καὶ θελκτικὰ γλυκὺς στὴν πράξη.

Ἄς τὸ ἐπαναλάβω. Αὐτὸ τὸ ξεχώρισμα δὲν εἶναι βέβαια ἀπόλυτο. Τὸ ἴδιο φῶς, τὸ φῶς τοῦ Ἐνὸς Θεοῦ, μένει στὶς τρεῖς αὐτὲς ἀπόκρημνες κορυφές — πρόσωπα. Ἀλλά ὁ καθένας ἀπὸ

τοὺς φωστῆρες, πού τιμᾶμε σὲ μιὰ γιορτή, ἔχει κάτι τὸ ἰδιαίτερο. Ὁ καθένας, κατὰ κάποιο τρόπο, μᾶς ἀνάγει σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἔτσι νοιώθω τὸν στίχο τῆς ὑμνωδίας τους, πού τοὺς λέει «τρεῖς φωστῆρας τῆς τρισηλίου Θεότητος».

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὔαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῆς μνήμης του. Τὰ ἔργα Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ὡς πηγὰι τῆς Λειτουργικῆς. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Ἡ θύρα τῆς σωτηρίας. — **Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδούλου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. — **Ι. Κ.**, Ὁρος ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς ποιμαντικῆς μεθόδου. — **Ἀρχιμ. Ἀμβροσίου Γ. Λενῆ**, Ἡ ἀθεΐα χθὲς καὶ σήμερα. — **Ἀρχιμ. Τιμοθέου Σ. Τριβιζᾶ**, Τὸ πρόβλημα τῆς ἀποχῆς τῶν πιστῶν ἐκ τοῦ ἐκκλησιασμοῦ. — **Πρεσβ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ**, Λειτουργικὴ ζωὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῆς Δ. Γερμανίας. — **Πρεσβ. Κωνστ. Πλατανίτου**, «Ἐορτολόγιον». — **Πρεσβυτέρα** Ἀντωνίας Ἀ. Ἀλεβιζοπούλου, Προσφορά: Συνομιλία. — **Χρήστου Ἀνδρεάδη**, Ἡ Γέννησι τοῦ Χριστοῦ στὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ. — **Συνέντευξις** τοῦ Ἀστυνομικοῦ Διευθυντοῦ Ἀθηνῶν κ. Χ. Παπαγεωργίου πρὸς τὴν Ε. Ρ. Τ. — **Δημ. Σ. Φερούση**, Μορφὲς τοῦ γένους. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Συμβολικὴ ἱσαριθμία.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶν 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη β Ζωγράφου. Τηλ. 787978.